

Handleiding watertoets Hollands Noorderkwartier (HNK)

*“Naar een nieuwe manier van omgaan met wateraspecten
in de ruimtelijke plannen en besluiten” (voor intern gebruik regionale
waterbeheerder in HNK)*

eindconcept (dd. 12 november 2002)

INHOUDSOPGAVE

1	Het kader voor de handleiding watertoets	3
1.1	achtergrond watertoets	3
1.1.1	startovereenkomst waterbeleid 21 ^e eeuw	3
1.1.2	stroomgebiedsvisie	3
1.1.3	wat is de Watertoets ?	3
1.2	anders met water en ruimte omgaan	4
1.3	doel van de Handleiding	4
1.4	status Handleiding	4
1.5	wat is het beoogd resultaat ?	5
2	Rollen en houding bij ruimtelijke planvorming en -besluiten	5
2.1	initiatiefnemer	5
2.2	advisering waterbeheerder	5
2.3	planbeoordelaar	6
3	Uitgangspunten	6
3.1	huidig beleid HNK (incl. wet- en regelgeving)	6
3.2	provinciale richtlijnen en criteria	6
3.3	tot nu toe gehanteerde criteria en omgangswijze met bestemmingsplannen in HNK	6
3.4	wanneer wel/niet de watertoets (strategie) ?	7
4	Algemene richtlijnen en criteria waterbeheerder in HNK	8
4.1	uitgangspunten voor richtlijnen	8
4.2	algemene richtlijnen/criteria in HNK	8
5	Fasering ontwerpproces ruimtelijke plannen	11
5.1	ontwerpproces ruimtelijke plannen	11
5.2	Waterparagraaf bestemmingsplannen	11
6	Toepassing in de praktijk	12
6.1	maatregelen (mitigatie/compensatie)	12
6.2	financiële aspecten	12
6.3	implementatie handleiding	12
6.4	voortgang implementatie	13
6.5	uitwisseling praktijkervaringen en landelijke ontwikkelingen	13
7	Communicatie en overleg	13
7.1	totstandkoming product handleiding	13
7.2	vervolg ontwikkeling handleiding	13
	Bijlagen bij Handleiding Watertoets HNK	15
	Bijlage 1 provinciale richtlijnen en criteria (inclusief brief van provincie)	16
	Bijlage 2 informatie wetgeving ruimtelijke ordening t.b.v. strategiebepaling	22
	Bijlage 3a Voorbeeld voor "Waterparagraaf bestemmingsplannen"	25
	Bijlage 3b aandachtspunten bij ontwerp stedelijke uitbreidingen en bedrijventerreinen	27
	Bijlage 4 Keur en WVO-vergunningen	29
	Bijlage 5 inventarisatie huidige beleid in HNK	30
	Bijlage 6 Samenvatting concept- Deelstroomgebiedsvisie Noorderkwartier	34
	Bijlage 7 Literatuur	38

1 Het kader voor de handleiding watertoets

1.1 achtergrond watertoets

1.1.1 startovereenkomst waterbeleid 21^e eeuw

Op 14 februari 2001 hebben het Rijk en de gezamenlijke provincies (IPO), gemeenten (VNG) en waterschappen (UvW) de *Startovereenkomst waterbeleid 21^e eeuw (WB-21)* ondertekend. In deze overeenkomst zijn afspraken gemaakt over de verschillende acties die moeten worden uitgevoerd om invulling te geven aan het kabinetsstandpunt "Anders Omgaan met Water". De acties zijn erop gericht om het watersysteem op duurzame wijze op orde te krijgen, waarbij het leidend motief is om aan water meer ruimte te geven. In de overeenkomst is vastgelegd dat de Watertoets vanaf het moment van ondertekening door de betrokken partijen zal worden toegepast op alle waterhuishoudkundig relevante ruimtelijke plannen.

Bij de (her)inrichting van de openbare ruimte dient rekening te worden gehouden met de randvoorwaarden vanuit het watersysteem en de specifieke kenmerken hiervan. Water wordt hiermee (mede) sturend in de ruimtelijke ontwikkeling. Twee belangrijke instrumenten van WB21 zijn de stroomgebiedsvisie en de watertoets.

1.1.2 stroomgebiedsvisie

De stroomgebiedsvisie betreft een sectorale visie van de waterbeheerders op de consequenties van de ruimtelijke inrichting op het watersysteem in Hollands Noorderkwartier. De resultaten worden gepresenteerd in de vorm van kaartbeelden. Uit de kaartbeelden is af te lezen waar bepaalde ruimtelijke ontwikkelingen vanuit een duurzaam watersysteem meer of minder gewenst zijn en wat de consequenties voor het watersysteem zijn van bepaalde keuzes in de Ruimtelijke Ordening (RO). Ook worden geschikte locaties aangewezen voor waterberging in tijden van wateroverlast. De stroomgebiedsvisie is nog in ontwikkeling. De voorloper van de stroomgebiedsvisie is in oktober 2002 verschenen, een visie met een vrij hoog abstractieniveau. In deze voorloper is het wateradvies geformuleerd. Dit advies doet aanbevelingen vanuit een oogpunt van een duurzaam waterbeheer voor het reserveren van ruimte om wateroverlast en –tekorten tegen te gaan en om tot een betere waterkwaliteit te komen. De mogelijkheden en moeilijkheden bij het faciliteren van functies door de waterbeheerder, nu en in de toekomst, zijn in beeld gebracht. Het wateradvies is opgesteld aan de hand van de zg. tritsgeschiktheidkaarten en functiefaciliteringskaarten. Dit wateradvies wordt in nieuwe R.O.-ontwikkelingen, planvorming en trends meegenomen.

De definitieve stroomgebiedsvisie wordt een integratie van het wateradvies en de ruimtelijke ontwikkelingen. De stroomgebiedsvisie is een belangrijk document dat als input zal worden gebruikt bij de toepassing van de watertoets. In bijlage 6 is een samenvatting opgenomen van de Deelstroomgebiedsvisie Noorderkwartier.

1.1.3 wat is de Watertoets ?

De 'Watertoets' is een (proces)instrument om ruimtelijke plannen en besluiten te toetsen op de mate waarin rekening is gehouden met de waterhuishoudkundige aspecten. Het gaat concreet om aspecten als : voldoende ruimte voor water (berging, infiltratie, aan- en afvoer), voldoende aandacht voor effecten op de waterkwaliteit, het garanderen van de veiligheid (overstroming, wateroverlast). Het instrument is bedoeld om de negatieve effecten van ruimtelijke plannen en besluiten op de waterhuishouding zoveel mogelijk te voorkomen, dan wel om te verwachten negatieve effecten te verzachten (mitigeren) of te compenseren. Daarnaast is de watertoets een middel om kansen voor water in ruimtelijke plannen te benutten doordat tijdige inbreng van ideeën vanuit de waterbeheerder in de vorm van 'adviezen' nu gegarandeerd is. Uitvoering van de Watertoets leidt naar verwachting tot een adequate inbreng van waterhuishoudkundige aspecten in ruimtelijke plannen en vormt daarmee een belangrijke verbindende schakel tussen ruimtelijke ordening en waterbeheer. Een intensieve vorm van samenwerking tussen de verschillende partijen krijgt daarmee gestalte. De watertoets is een procesinstrument ter verbetering van de communicatie tussen partijen (bijlage 1). De waterbeheerder is vanaf de initiatieffase actief betrokken bij ruimtelijke planvorming.

In de bestuurlijke notitie *Watertoets (Waarborg voor water in ruimtelijke plannen en besluiten oktober 2001)* is het doel en de reikwijdte van de Watertoets beschreven en de positie ervan als instrument in het samenspel tussen ruimtelijke ordening en waterbeheer.

Op dit moment worden er voorbereidingen getroffen voor de wettelijke verankering van de watertoets in het Besluit op de ruimtelijke Ordening en de uitwerking van het mitigatie/compensatiebeginsel.

Daarnaast is er op landelijk niveau gestart met de evaluatie van de watertoets voor een 3-tal pilots om meer inzicht te krijgen in de werking in de praktijk.

1.2 anders met water en ruimte omgaan

Water heeft van oudsher een belangrijke rol gespeeld in de ruimtelijke ordening. Keuze van de locatie, de inrichting van het plangebied en de toegepaste uitvoeringsmethodieken werden, zeker in laag Nederland, in sterke mate bepaald door het water. Door de voortschrijding van de technische mogelijkheden is de afgelopen jaren echter het wateraspect in de ruimtelijke ordening onderbelicht geraakt. Er is gebouwd op onlogische plekken zoals in de uiterwaarden van rivierbeddingen en in de laagst gelegen delen van droogmakerijen. Daarbij is de beschikbare ruimte voor het water sterk teruggedrongen door de toegenomen verstedelijking en de intensivering van het ruimtegebruik.

Toch is onder andere door enkele gevallen van wateroverlast in het zeer recente verleden duidelijk geworden dat thans de grenzen van deze ogenschijnlijke maakbaarheid zijn bereikt. Autonome ontwikkelingen zoals zeespiegelstijging, toenemende rivierafvoeren, intensievere regenbuien en verdergaande bodemdaling maken het nog meer urgent om de ruimtelijke planontwikkeling beter af te stemmen op het watervraagstuk.

1.3 doel van de Handleiding

Primaire doel van de Handleiding is het opstellen van een intern handvat voor de medewerkers van HNK hoe met de uitvoering van de watertoets om te gaan. Het gaat daarbij om de medewerkers van HNK die verantwoordelijk zijn voor de "toetsing" van ruimtelijke plannen.

De waterbeheerders in Hollands Noorderkwartier¹, in deze handleiding afgekort tot de waterbeheerder, willen in dit document hun algemene beleidsuitgangspunten en richtlijnen aangeven. Het is niet de bedoeling om in gedetailleerde vorm allerlei richtlijnen en criteria in de handleiding aan te geven, deze zijn reeds in aparte beleidsdocumenten vastgelegd of worden in aparte beleidsnotities worden beschreven (paragraaf 3.1).

Per 1-1-2003 zullen in HNK de verschillende waterschappen en het Hoogheemraadschap fuseren.

Het is gewenst dat er op korte termijn voor de (nieuwe) medewerkers duidelijkheid komt over de manier waarop aan het wateradvies invulling wordt gegeven. De behoefte aan een handvat met algemene criteria en uitgangspunten is daardoor groot, deze zullen op een relatief hoog abstractieniveau in deze handleiding worden beschreven.

Het is nadrukkelijk niet de bedoeling om in deze Handleiding aan te geven hoe per ruimtelijk plan en project invulling wordt gegeven aan de watertoets, dit blijft maatwerk per project.

Het is gewenst een gezamenlijke beleidslijn te ontwikkelen in HNK; hierbij wordt uitgegaan van het bestaande beleid. Deze handleiding kan als een groeidocument worden beschouwd, dat gaandeweg in de tijd verder kan worden ingevuld met andere relevante onderwerpen. Aldus kan gebruik gemaakt worden van de ervaringen vanuit het veld c.q. de concrete plannen en projecten.

1.4 status Handleiding

De Handleiding kan worden beschouwd als een *interne* richtlijn hoe de medewerkers van de waterbeheerder in HNK met de Watertoets om zullen gaan. Algemene beleidsuitgangspunten staan hierin verwoord, er zal alleen gemotiveerd van afgeweken worden. Rechten kunnen niet ontleend worden aan deze handleiding.

---

¹ Dit zijn de waterschappen Hollands Kroon, De Waterlanden, Groot Geestmerambacht, Het Lange Rond en Westfriesland en het Hoogheemraadschap Uitwaterende Sluizen. Per 1 januari 2003 gefuseerd tot het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier.

1.5 wat is het beoogde resultaat ?

Het beoogde resultaat is een beknopte weergave van het beleid dat in het kader van de watertoets gevoerd wordt door de waterbeheerder in HNK. Deze Handleiding is als een groeidocument te beschouwen. Algemene uitgangspunten en criteria worden gepresenteerd.

De lacunes c.q. onderzoeksvragen zullen worden aangegeven. Het is niet de bedoeling om in deze 1^e handleiding compleet te willen zijn en in detail aan te geven hoe per ruimtelijk plan hiermee wordt omgegaan. Dit laatste is immers maatwerk per project.

Inhoudelijk uit te werken thema's in de handleiding zijn :

- Algemene richtlijnen/criteria met verwijzingen naar vigerend beleid
- Juridische procedures RO
- Ontwerpproces RO
- Welke RO-plannen worden wel en welke worden niet gewatertoetst (afbakening), de strategie
- Rolverdeling en opstelling initiatiefnemer/wateradviseur (wat wordt er inhoudelijk verwacht en welke houding)
- Financieel, wat wel/niet meebetalen (m.b.t. advieskosten, uitvoeringsfase)
- Communicatie

2 Rollen en houding bij ruimtelijke planvorming en -besluiten

De bestuurlijke notitie Watertoets en de Handleiding Watertoets gaan uitgebreid in op rollen en houding bij ruimtelijke planvorming en -besluiten. In deze Handleiding wordt hierop kort ingegaan.

De rollen en houding van de verschillende partijen bij de ruimtelijke planvorming zijn in bijlage 1 (provinciale richtlijnen en criteria) weergegeven.

2.1 initiatiefnemer

De verantwoordelijkheid voor het informeren en betrekken van de waterbeheerder vanaf het prille begin van het initiatief ligt bij de initiatiefnemer van een ruimtelijk plan. Voor regionale wateren richt de initiatiefnemer zich tot de waterbeheerder. Juist door de vroegtijdige betrokkenheid van de waterbeheerder bij de ruimtelijke planvorming is het mogelijk om (beter) rekening te houden met waterhuishoudkundige aspecten. Nieuw is de eis dat een ruimtelijk plan een waterparagraaf dient te bevatten; de initiatiefnemer schrijft deze in nauw overleg met de waterbeheerder.

Als een private partij (bv. projectontwikkelaar) initiatiefnemer is van ruimtelijke ontwikkelingen, dient het bevoegd gezag (veelal de gemeente) ervoor te zorgen dat een privaat plan het proces van de watertoets doorloopt.

2.2 advisering waterbeheerder

De rol en houding van de waterbeheerder kan kortweg omschreven worden als : informeren, adviseren en toetsen. Wanneer een ruimtelijk plan gevolgen heeft voor het regionale watersysteem is de waterbeheerder het aanspreekpunt. Voor het grondwaterbeheer is de provincie het eerste aanspreekpunt en voor het hoofdwatersysteem het rijk. In deze Handleiding wordt onder de waterbeheerder de regionale waterbeheerder in HNK verstaan.

De advisering vindt gedurende de totstandkoming van het ruimtelijk plan plaats, dus vanaf de initiatieffase. Gaandeweg zal een verdere detaillering van het advies plaatsvinden door de waterbeheerder. Het wateradvies is dus geen spoorboekje dat aan het begin van een initiatief wordt uitgereikt door de waterbeheerder.

De waterbeheerder geeft de initiatiefnemer informatie over kenmerken, mogelijkheden en beperkingen van het watersysteem die relevant zijn voor de voorbereiding van het plan.

De waterbeheerder geeft in het beginstadium van het project/plan algemene richtlijnen en criteria aan. Uitgangspunt daarbij is het bestaande beleid van de waterbeheerder en de huidige wet- en regelgeving (Keur, WVO). De beschikbare (en noodzakelijke) informatie over het watersysteem wordt door de waterbeheerder aan de initiatiefnemer overgedragen. De waterbeheerder en initiatiefnemer spreken samen af wie eventueel benodigd vervolgonderzoek moet verrichten.

De waterbeheerder stelt zich pro-actief op in de verschillende fasen van de ruimtelijke planvorming. Zij denkt mee over kansen en beperkingen voor water en maakt keuzen daarin. Op basis van de te verwachten waterhuishoudkundige consequenties van het ruimtelijk plan stelt de waterbeheerder een advies op. Dit vindt plaats voordat het ruimtelijk plan of besluit de inspraak in gaat. In dit advies wordt

nader ingegaan op nut, noodzaak en mogelijkheden voor compenserende maatregelen, bij voorkeur binnen het plangebied. De verplichting tot mitigatie en compensatie staat daarbij niet ter discussie, hierop wordt in paragraaf 6.1 ingegaan. Op deze wijze adviseert de waterbeheerder de initiatiefnemer.

2.3 planbeoordelaar

Er is op grond van de bestaande wet- en regelgeving sprake van een bevoegd gezag (rijk, provincie of gemeente), dat formeel de verantwoordelijkheid heeft om een ruimtelijk plan of besluit te toetsen.

Dit bevoegde gezag keurt het plan of besluit al dan niet geheel of gedeeltelijk goed.

De beoordelaar (bv. de verschillende statencommissies) toetst het plan aan het ruimtelijke beleid en betreft het advies van de waterbeheerder bij het eigen advies aan het bevoegd gezag.

De verantwoordelijke overheid keurt het plan na overweging van het advies al dan niet geheel of gedeeltelijk goed.

3 Uitgangspunten

3.1 huidig beleid HNK (incl. wet- en regelgeving)

Uitgangspunt voor de op te stellen Handleiding vormen de wettelijke taken van HNK en de wijze waarop die dienen te worden uitgeoefend. Deze taken zijn onder meer vastgelegd in de Wet op de waterhuishouding, de Wet verontreiniging Oppervlaktewateren (Wvo) en de Wet op de waterkering. De wijze van uitvoering van taken is verder vastgelegd in een aantal provinciale verordeningen en in een aantal eigen verordeningen van het hoogheemraadschap (o.a. Keur en Wvo). Ook wordt het huidige beleid van HNK als uitgangspunt genomen. Er wordt dus in het kader van deze handleiding geen nieuw beleid geformuleerd. Korthedshalve wordt verwezen naar de internetsite www.waterwerk.org waarin het bestaand beleid van HNK is opgenomen (o.a. het Waterbeheersplan HNK). Deze site zal in de komende jaren verder gevuld worden met de verschillende beleidsdocumenten.

In paragraaf 3.3 wordt nader ingegaan op de regionale verschillen, en op de criteria en richtlijnen die in de praktijk per waterschap gehanteerd worden bij de beoordeling van ruimtelijke plannen, de bestemmingsplannen in het bijzonder.

3.2 provinciale richtlijnen en criteria

De provincie Noord-Holland heeft onlangs per brief aangegeven v.a. 1 juli 2002 nadrukkelijker dan tot nu toe ruimtelijke plannen en besluiten te gaan toetsen op wateraspecten, en er op toe te zien dat aan de watertoets gevolg is gegeven. De provinciale richtlijnen en voorwaarden zijn opgenomen in bijlage 1. De kern van het provinciale beleid is het bestaand beleid in het WHP-2, aangevuld (lees : aangescherpt) met een aantal richtlijnen en voorwaarden die van kracht zijn en opgenomen worden in de herziene Leidraad Provinciaal Omgevingsbeleid. Deze leidraad is (binnenkort) op de website van de provincie te raadplegen (www.noord-holland.nl).

De provincie is voornemens werkbijeenkomsten te organiseren voor gemeenten en waterschappen, om over de uitgangspunten van de provinciale watertoets te spreken. Het is gewenst dat het proces en inhoud over de watertoets in nauwe samenwerking plaatsvindt met de waterbeheerder. Naar de gemeenten (veelal in de rol van initiatiefnemer bij ruimtelijke plannen) kan dan een heldere en eenduidige boodschap worden gebracht.

3.3 tot nu toe gehanteerde criteria en omgangswijze met bestemmingsplannen in HNK

Met de beoordeling van ruimtelijke plannen (en bestemmingsplannen in het bijzonder) wordt momenteel door de waterschappen en het Hoogheemraadschap in HNK verschillend omgegaan. Een inventarisatie van het huidige beleid en hoe met de bestemmingsplannen wordt omgegaan is in bijlage 5 opgenomen. De verschillen houden verband met de cultuur, de regionale verschillen, de relatie met de gemeente, het verschil in expertiseniveau, de beschikbare tijd, de prioriteitsstelling, het al dan niet ontbreken van eenduidige criteria bij de beoordeling. Opgemerkt wordt bv. dat lang niet alle bestemmingsplannen zijn opgestuurd naar het Hoogheemraadschap en/of de inliggende waterschappen (bron : onderzoek Uitwaterende Sluizen en bestemmingsplannen, mei 1999).

Er is een ontwikkeling gaande bij het Hoogheemraadschap en de waterschappen om vroeger in het ruimtelijk planproces betrokken te zijn en integraler de verschillende ruimtelijke plannen te benaderen. Een voorbeeld hiervan is bv. dat het Waterschap Groot-Geestmerambacht en het Hoogheemraadschap Uitwaterende Sluizen al gezamenlijke reacties op concept-programmas van eisen bij stedelijke uitbreidingen hebben opgesteld. Bij de kwantiteitswaterschappen wordt i.h.a. beoordeeld of er sprake is van consequenties voor de kwantitatieve waterhuishouding. Veiligheid en onderhoud van het watersysteem staan daarbij voorop. Bij het Hoogheemraadschap, als waterbeheerder belast met de zorg voor de waterkwaliteit wordt vooral gekeken naar effecten van ruimtelijke plannen op de waterkwaliteit (bv. lokatie overstorten, vuillast vanuit rioolstelsel). De beoordelingscriteria zijn al dan niet in diverse beleidsdocumenten en notities vastgelegd (zoals WBP2).

Conclusie is dat er niet op een eenduidige manier wordt omgegaan met de bestemmingsplannen, er wordt verschillend op gereageerd (zowel procesmatig als inhoudelijk). Het is onduidelijk wat er met de reacties van de waterschappen en het Ook zijn er regionale verschillen die leiden tot andere accenten bij de planinbreng en planbeoordeling. De behoefte om binnen HNK op een meer eenduidige manier om te gaan met de bestemmingsplannen is groot. Dit zal een ontwikkelingstraject zijn voor de komende jaren. Er is een tendens zichtbaar dat er naast de inhoudelijke beoordeling c.q. advisering steeds meer aandacht uitgaat naar het te voeren proces, waarbij het opbouwen van de relatie (bv. met de gemeenten) een belangrijk (neven-)doel is. In het op te stellen organisatieplan Watertoets HNK zal hier eveneens aandacht aan worden besteed.

3.4 wanneer wel/niet de watertoets (strategie) ?

In de bestuurlijke notitie Watertoets is aangegeven wat onder de waterhuishoudkundig relevante plannen en besluiten wordt verstaan, dit is een grote hoeveelheid plannen en besluiten. In de provinciale richtlijnen (bijlage 1) zijn deze opgesomd. De motivering hiervan in de bestuurlijke notitie is dat in het verleden vele relatief kleine ingrepen relatief veel ruimte aan water onttrokken, de effecten van (vele) kleine ingrepen op zowel de waterkwaliteit als -kwantiteit kunnen immers zeer groot zijn. Het lijkt er op dat de individuele behandeling van een dergelijke hoeveelheid plannen en besluiten tot onwerkbaar situaties leidt. In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de te volgen strategie.

Als voorlopige strategie wordt aangehouden dat de waterbeheerder in ieder geval de volgende plannen en besluiten uit de lijst van bijlage 1 watertoetst :

- Streekplannen en streekplanuitwerkingen
- Bestemmingsplannen (+ uitwerkings- en *wijzigingsplannen*)
- *Vrijstellingen en zelfstandige projectprocedures (art. 19 WRO), m.u.v. grote bouwlocaties ?*
- (Inter-)gemeentelijke en regionale structuurplannen
- Locatiebesluiten
- Infrastructuurplannen
- (Structuur-)plannen voor bedrijventerreinen
- Herstructureringsplannen voor landelijk en stedelijk gebied
- *Besluiten tot wijziging van bovenstaande plannen*
- Besluiten op basis van de Ontgrondingenwet

De kanttekening die daarbij gemaakt wordt is dat de *cursief* aangegeven wijzigingsbesluiten, vrijstellingen en wijzigingsplannen (art. 11, 15 en 19 WRO) niet elk afzonderlijk zullen worden gewatertoetst door de waterbeheerder. Het wordt niet efficiënt voor de gemeenten en het waterschap geacht om deze gevallen afzonderlijk te behandelen. In een regulier overleg met de gemeenten, waarbij de frequentie wordt bepaald door het aantal wijzigingsbesluiten, kruiselgevallen e.a., zullen deze doorgesproken worden aan de hand van een lijst die de gemeente overlegt aan de waterbeheerder. Samen met de gemeenten is overleg gewenst of dit een in de praktijk werkzame strategie is, waarbij het uitgangspunt voorop staat dat ongewenste ontwikkelingen in het waterbeheer worden voorkomen. Hoe met het vraagstuk van eventuele mitigatie en/of compensatie wordt omgegaan wordt in hoofdstuk 6 besproken.

De evaluatie van deze strategie zal eind 2003 plaatsvinden. Dit spoort met de in de bestuurlijke notitie Watertoets neergelegde gedachte dat deze strategie-ontwikkeling zich gaandeweg zal moeten ontwikkelen tussen waterbeheerder en ruimtelijke ordenaar (lees : gemeente).

4 Algemene richtlijnen en criteria waterbeheerder in HNK

4.1 uitgangspunten voor richtlijnen

Winst in proces

De grootste winst van de Watertoets ligt bij de vroegtijdige, wederzijdse betrokkenheid en het opstellen en meenemen van een wateradvies bij de ruimtelijke plannen. Het wateradvies ontwikkelt zich van grof naar fijn in de loop van het proces (van globaal naar gedetailleerd). De waterhuishoudkundige aspecten omvatten veiligheid, wateroverlast, waterkwaliteit en verdroging. De bestuurlijke notitie Watertoets en de Handreiking Watertoets bieden een –algemeen- praktisch hulpmiddel voor de concrete toepassing van de Watertoets en biedt een uitwerking van de procedurele en inhoudelijke aspecten van de Watertoets. Naast deze inhoudelijke criteria spelen er ook andere zaken mee zoals de toetscultuur (bv. houding en pro-actief gedrag van de betrokken medewerkers) en het gegeven of de informatiebehoefte (bv. watersysteemkennis) op orde is. De inhoudelijke criteria komen hieronder aan de orde. De gewenste toetscultuur komt in het organisatieplan aan de orde.

Waterhuishoudkundige toetsingscriteria

In tabel 4.2 van de bestuurlijke notitie Watertoets is een globaal overzicht gegeven van indicatieve (ruimtelijke) ontwerprichtlijnen en waterhuishoudkundige toetsingscriteria. Deze kunnen in principe als basis dienen voor de regionale uitwerking in HNK. De thema's die daarbij aan de orde komen zijn :

- veiligheid
- wateroverlast
- riolering/zuiveringen
- watervoorziening
- volksgezondheid
- grondwateroverlast
- oppervlaktewaterkwaliteit
- grondwaterkwaliteit
- verdroging
- natte natuur

De bovengenoemde themas uit de bestuurlijke notitie Watertoets zijn in het WBP2 onder de themas veiligheid en functioneren van het watersysteem, onderhoud, inrichting en aandacht voor de natuur, bronnen van verontreiniging, baggeren en water in de stedelijke omgeving terug te vinden. Naast het WBP2 zijn er andere beleidsdocumenten die van belang zijn. In de gemeentelijke Waterplannen is er een gebiedsvisie en een maatregelenpakket neergelegd die zowel door de waterbeheerder als de gemeente wordt uitgedragen.

Aldus is de link met het huidige beleid van de waterbeheerder te maken (paragraaf 3.1).

Per thema van de bestuurlijke notitie zijn, voorzover dit past binnen de verantwoordelijkheid van de waterbeheerder, de waterhuishoudkundige toetsingscriteria uitgewerkt. Deze toetsingscriteria zijn algemeen geformuleerd. De Watertoets wordt in beginsel in drie stadia van ruimtelijke ordening toegepast : bij lokatiekeuzen, inrichting en herinrichting en beheer. Hierbij komen per type ruimtelijk plan verschillende waterhuishoudkundige aspecten aan de orde.

De waterbeheerder toetst het ontwerp voor de ruimtelijke ingreep en eventuele alternatieven aan blijvende effecten op de waterhuishoudkundige doelen en criteria. Dit vormt de basis voor het advies aan de initiatiefnemer. Wat belangrijk is voor HNK om te toetsen en in te brengen zal in een maatwerkoverleg bepaald moeten worden. Hieronder wordt specifiek ingegaan op voor HNK belangrijke criteria. Van belang is daarbij op te merken dat een goede afstemming met andere waterbeheerders (bv. rijk) of provincie (grondwaterbeheerder) nodig is, e.e.a. afhankelijk van het type plan of besluit.

4.2 algemene richtlijnen/criteria in HNK

Vooropgesteld wordt dat het leveren van maatwerk in de planvorming essentieel is om op termijn een duurzaam watersysteem te kunnen realiseren. Per thema, gebiedsgericht of soms per gemeente zal

bekeken worden welke principes toepasbaar zijn, welke keuzes en maatregelen realistisch worden geacht en via welke weg het waterbeheer geoptimaliseerd kan worden.

In het maatwerkoverleg zal door de beleidsmedewerker die ruimtelijke plannen "watertoets" de inhoudelijke uitwerking plaatsvinden, waarbij het wateradvies wordt ingebracht, inclusief de expertise. Dit vergt voor de medewerker een zeker kennisniveau, o.a. van het bestaande beleid dat de basis vormt voor de inhoudelijke inbreng (zie par. 3.1 Waterwerk). In het organisatieplan wordt verder ingegaan op de organisatorische en personele consequenties.

Per thema worden de volgende algemene criteria en richtlijnen aangehouden voor de ruimtelijke plannen. Daarbij is aangesloten bij de doelstellingen die de waterbeheerder uit het huidige beleid in HNK hanteert.

Veiligheid

- een veilig beheersgebied met goed functionerende waterkeringen (voldoen aan vereiste veiligheidsniveaus en normen, dimensioneringsgrondslagen, maatgevende peilstijgingen); Wet op de waterkering is de basis; reserveringen en eisen (gebods- en verbodsbepalingen) in legger respectievelijk Keur vastgelegd;
- ruimtebehoud voor toekomstige aanpassing dijk/duinverzwaringen in kader WB21 (bodemdaling, zeespiegelrijzing).
- brede kijk hanteren: economische, milieu-, cultuurhistorische en andere maatschappelijke belangen worden meegewogen bij waterkeringen

Wateroverlast

Toetsing alleen op wateroverlast vanuit oppervlaktewater, niet vanuit grondwater (provincie verantwoordelijk).

- ontwerp op (toekomstige) maatgevende neerslagintensiteit, toegekende functies en vastgelegde normen
- percentage open water voldoende groot, door waterbeheerder vast te stellen (richtlijn provincie is richtinggevend)
- uitwerking WB21-principe : vasthouden, bergen, afvoeren
- voorkomen van afwenteling van problemen naar andere compartimenten in ruimte of tijd (bv. compensatie van dempingen in het gebied, ook verhard en is compenseren)
- optimalisatie van beheer en onderhoud, zowel binnen watersysteem als afvalwaterketen (bv. een goed onderhouden watersysteem).
- stroomgebiedsvisie : vrijwaren geschikte gebieden voor regionale piekberging, functiegeschiktheidskaarten
- streven naar grotere watersysteemeenheden en voorkomen versnippering watersysteem (beperking peilvakken, dammen)

Riolering/Zuiveringen (rwzi's)

Consequenties ruimtelijke ontwikkelingen en plannen voor het afvalwatersysteem moeten aandacht krijgen. Criteria/richtlijnen :

- trits schoonhouden, scheiden, zuiveren toepassen (WB21-trits)
- voldoet riolering aan waterkwaliteitsdoelstellingen (basisinspanning en waterkwaliteitsspoor)
- minimaliseren risico water gerelateerde ziekten en plagen
- conservering gebiedseigen water : bv. afkoppelen schoon verhard oppervlak, al dan niet via een voorziening; in principe geen schoon (hemel-)water naar de rwzi (via riolering)

Watervoorziening

- toetsen van een lokatiebesluit op de gevolgen voor het watersysteem
- geen overlast of tekort van water, zowel binnen als buiten het plangebied
- functiewijziging c.q. intensivering watervoorziening
- tegengaan van versnippering in het watersysteem (bv. geen doodlopende watergangen en realisatie van compacte – robuustere -waterhuishouding i.p.v. kleinere eenheden)
- (nieuw te graven) sloten voldoen aan eis van minimale afmetingen en voldoende aan- en afvoercapaciteit (met oog op waterberging, waterkwaliteit en efficiënt onderhoud); eisen in Keur en legger.
- rekening houden met onderhoudsaspecten (toegankelijkheid, bevaarbaarheid etc.)
- voldoende waterberging en vrijwaren gebieden regionale seizoensberging (bij watertekorten)
- flexibel peilbeheer waar mogelijk toepassen

Volksgezondheid

- voorkom stagnante, eutrofe wateren en plassen
- minimaliseer risico water-gerelateerde ziekten en plagen en verdrinkingsrisico's (geen belasting E-coli's door lozingen uit riolering en uitwerpselen grote aantal watervogels)

Bodemdaling

- peilbeheer afgestemd op voorkomen c.q. reduceren bodemdaling; toetsing via peilbesluiten; onderbemalingen afbouwen cf. WBP2

Grondwateroverlast (Waterbeheerder is geen grondwaterbeheerder, formeel ligt dit bij provincie)

- peilbeheer afstemmen op tegengaan grondwateroverlast, afweging in peilbesluit
- afkoppelen en infiltreren mag niet leiden tot grondwateroverlast (aandachtspunt)

Oppervlaktewaterkwaliteit

- functietoekenning oppervlaktewateren uitgangspunt (stelt eisen aan inrichting, beheer en onderhoud); nadere functiedifferentiatie zal nog plaatsvinden (WBP2)
- bij wijziging functies in het gebied geen achteruitgang waterkwaliteit of belemmering waterkwaliteitsdoelstellingen
- waterkwaliteit/waterbodem voldoet aan (MTR-) normen (doelstelling WBP2)
- trits voor waterkwaliteit hanteren : schoonhouden-scheiden-zuiveren (WB21); voorkomen van verspreiding van verontreinigingen (bv. diffuse bronnen beperken, pakket duurzaam bouwen toepassen)
- realiseren van een biologisch gezond watersysteem (bv. helder doorzicht, voldoende diepte, visstandbeheer etc.); voldoende brede en diepe watergangen aanleggen; voldoende volume watersysteem. Evt. hoger ambitieniveau in onderling overleg. Op langere termijn EG-kaderrichtlijn (2015) : streven ecologische kwaliteit, nader uit te werken op termijn.
- realiseren van ecologische (waterhuishoudkundige) infrastructuur, zowel binnen het plangebied als naar buiten toe (zover dit past binnen verantwoordelijkheid waterbeheerder).
- vasthouden van (schoon) gebiedseigen water en de inlaat van gebiedsvreemd water beperken (vasthouden-bergen-afvoeren uit WB21 hanteren);
- benutten en bufferen van schoon water (bijvoorbeeld schone kwel en afstromende neerslag van schone oppervlakken)
- gebruik maken van het zelfreinigend vermogen van het watersysteem (bv. toepassen helofytenfilters indien niet strijdig met *volksgezondheid*)

Grondwaterkwaliteit

Verantwoordelijkheid provincie

Verdroging

Dit zover verantwoordelijkheid waterbeheerder reikt (WBP2). In principe beleid door provincie vastgelegd.

- verdroging door functiewijziging dient gecompenseerd te worden. In peilbesluiten vastleggen situatie. Verdere uitwerking in GGOR (verantwoordelijkheid provincie).

Natte natuur

Dit zover verantwoordelijkheid waterbeheerder reikt (WBP2). In principe provinciaal beleid hiervoor.

- invulling geven aan ecologische infrastructuur (bv. natuurvriendelijke oevers, handhaven rietkragen, natuurvriendelijk onderhoud)
- functiewijziging geen belemmering waterkwaliteitsdoelstellingen
- voorkomen versnippering verbindingzones
- invulling geven aan de ecologische functie van het oppervlaktewatersysteem (bv. visstandbeheer, actief ecologisch beheer)

Scheepvaart

- Maatregelen afstemmen op functie scheepvaart

5 Fasering ontwerpproces ruimtelijke plannen

5.1 ontwerpproces ruimtelijke plannen

Het ontwerpproces van de ruimtelijke plannen kan in een aantal fasen worden weergegeven. Per fase is de rol van initiatiefnemer, adviseur of beoordelaar in onderstaand processchema weergegeven (bron : bestuurlijke notitie watertoets). In hoofdstuk 2 zijn de rollen en houding van de initiatiefnemer, waterbeheerder en planbeoordelaar reeds beschreven.

Grofweg kan in de fasering een tweedeling worden gemaakt :

A) Opstellen programma van eisen

In deze fase vindt het initiatief van het ruimtelijk plan plaats, wordt een eerste overleg met de waterbeheerder opgestart, en het programma van eisen opgesteld. Dit is op een relatief hoog abstractieniveau. Ingebracht worden de richtlijnen en criteria van de provincie en de algemene criteria/richtlijnen van de waterbeheerder (hoofdstuk 4). Globaal is deze fase in onderstaand schema in ad a) t/m c) onderverdeeld.

B) Uitwerkingsfase

In principe is dit de ontwerpfase, hier vindt de daadwerkelijk uitwerking van het ruimtelijk plan plaats (bij bestemmingsplannen het civieltechnische gedeelte). De waterbeheerder adviseert, maakt een verdiepingsslag (bv. inbrengen aspecten uit de Keur, WVO etc.) en formaliseert het wateradvies, dit om te komen tot een waterparagraaf in het ruimtelijk plan. Globaal is de uitwerkingsfase in onderstaand schema in d) t/m g) onder te verdelen.

Detail-fasering ruimtelijke plan- en besluitvorming (voorbeeld)

a) Initiatief	initiatiefnemer : informer en vroegtijdig betrekken waterbeheerder
b) Overleg	waterbeheerder : verstrek informatie omtrent wateraspecten, compensatie/mitigatie in/buiten plangebied
c) Nota planbeoordeling	beoordelaar : aangeven indicatieve ruimtelijke ontwerprichtlijnen en compensatierichtlijnen
d) Ontwerp	Initiatiefnemer : ontwerpen met indicatieve ruimtelijke ontwerprichtlijnen
e) Advies	Waterbeheerder : beoordeelt ontwerp op wateraspecten en adviseert over effecten en compenserende maatregelen
f) Afweging	Initiatiefnemer : weegt wateraspecten af in het ontwerp en omschrijft dit in een waterparagraaf
g) Beoordeling	Beoordelaar : beoordeelt procedure en inhoudelijke uitkomst van de watertoets

5.2 Waterparagraaf bestemmingsplannen

Het doel van een waterparagraaf is een samenhangend beeld te geven van hoe in een plan rekening is gehouden met duurzaam waterbeheer. Er is een verplichting (bijlage 1) om bij elk ruimtelijk plan een waterparagraaf op te nemen, hiervoor is de initiatiefnemer verantwoordelijk. Deze paragraaf, waarin ondermeer de gemaakte afspraken vastgelegd worden, zal in nauw overleg met de waterbeheerder tot stand komen.

Een voorbeeld hoe de waterparagraaf bij de bestemmingsplannen er uit kan zien en welke aandachtspunten bij een stedenbouwkundig ontwerp kunnen worden gehanteerd is in bijlage 3a en 3b opgenomen. Het voert in het kader van deze handleiding te ver om in detail deze criteria vast te leggen. In nader overleg tussen initiatiefnemer en waterbeheerder wordt de waterparagraaf opgesteld. Ook hier geldt dat gaandeweg ervaring zal worden opgedaan om samen met de initiatiefnemer de waterparagraaf in te vullen.

6 Toepassing in de praktijk

6.1 maatregelen (mitigatie/compensatie)

Mitigatie (ook wel effectreductie) en compensatie vormen een laatste stap in de uitwerking van het WB-21 principe om niet af te wentelen (bestuurlijk, financieel noch waterhuishoudkundig), en worden toegepast als realisatie van het plan of besluit maatschappelijk noodzakelijk is en er geen geschikte alternatieven mogelijk zijn. Voorop staat het voorkomen van ongewenste ontwikkelingen in het waterbeheer. Het onderscheid mitigatie en compensatie is wat arbitrair omdat beiden integraal onderdeel zijn van een project of plan. Het uitgangsprincipe is dat mitigatie en compensatie binnen het plangebied plaatsvinden, terwijl de initiatiefnemer verantwoordelijk is voor de regeling van de uitvoering en de financiering hiervan (bijlage 1). Afspraken over keuze, uitvoering en financiering van mitigerende en compenserende maatregelen worden in de waterparagraaf opgenomen (paragraaf 6.2).

In deze Handleiding wordt beknopt ingegaan op het vraagstuk van mitigatie en/of compensatie. De lijn die in de bestuurlijke notitie Watertoets (hoofdstuk 5) en de Handreiking Watertoets (hoofdstuk 6) wordt gehanteerd is daarbij voor de waterbeheerder in HNK uitgangspunt. Korthedshalve wordt daarnaar verwezen.

6.2 financiële aspecten

In de provinciale richtlijnen (bijlage 1) is over de financiële aspecten van ruimtelijke plannen het volgende opgenomen :

“De uitwerking van ruimtelijke plannen zal als gevolg van een toename van het verhard oppervlak van invloed zijn op het bestaande watersysteem. De initiatiefnemer van het ruimtelijke plan moet rekening houden met de kwalitatieve en kwantitatieve gevolgen voor het watersysteem.

De provincie sluit zich aan bij het financieringsuitgangspunt in de landelijke Bestuurlijke Notitie Watertoets (oktober 2001). Wij gaan er vanuit dat gemeenten en waterschappen bij nieuwe ontwikkelingen of bij uitbreidingsplannen duidelijke afspraken maken over een verdeling van de kosten. De uitkomsten hiervan dienen in de waterparagraaf van het ruimtelijk plan of besluit te worden opgenomen”.

De waterbeheerder hanteert het beleid uit het WBP2 dat bij nieuwe planvormen de initiatiefnemers (i.c. gemeenten en projectontwikkelaars) de waterstaatkundige ingrepen inclusief aanpassingen aan watergangen en maatregelen ten behoeve van de waterkwaliteit zelf financieren. Extra maatregelen die in overleg met de waterbeheerder getroffen worden in het watersysteem kunnen worden meegefinancierd. Er zal een actieve rol van de waterbeheerder bij de planvoorbereiding zijn, een financiële bijdrage voor onderzoek (bv. bij het opstellen van een nat structuurplan en hydrologisch onderzoek) is daarbij bespreekbaar.

De initiatiefnemer van het ruimtelijk plan, conform de uitgangspunten in de bestuurlijke notitie Watertoets, moet zorgen dat er goede afspraken komen over – en tenminste een adequate regeling van - de financiering en realisatie van mitigerende en/of compenserende maatregelen. Mitigatie en compensatie vormt een onderdeel van het ruimtelijke besluit. Voor eventuele noodzakelijke compensatie of mitigerende maatregelen buiten het plangebied kan deze verantwoordelijkheid worden ingevuld via een vereveningsbijdrage aan de bevoegde waterbeheerder (bv. via een compensatiefonds) t.b.v. uitvoering van compenserende maatregelen elders in het watersysteem.

6.3 implementatie handleiding

De daadwerkelijke implementatie van deze handleiding zal in de praktijk moeten plaatsvinden, bij het op te stellen wateradvies voor concrete plannen. Het is meer dan alleen toepassen van richtlijnen en criteria, het vergt ook een andere grondhouding (cultuur) van de betrokken medewerkers. In het op te

stellen organisatieplan Watertoets wordt daar nader op ingegaan. I.p.v. reactief zal er meer pro-actief op ruimtelijke plannen worden ingespeeld, met oog op het op te stellen wateradvies.

6.4 voortgang implementatie

Het is gewenst dat er jaarlijks een rapportage plaatsvindt van werkzaamheden m.b.t. de Watertoets, tevens kunnen hieruit voorstellen naar voren komen om de handleiding (of werkwijze) aan te passen. Naast de inhoudelijke kant is het van belang dat ook de proceskant (bv. opbouw van relatie met gemeente) aandacht krijgt. Dit lijkt een belangrijke voorwaarde om succesvol te opereren. De communicatie met andere partijen zoals provincie en gemeenten behoort daartoe.

6.5 uitwisseling praktijkervaringen en landelijke ontwikkelingen

De (verdere) invoering van de Watertoets in HNK en het gebruik van deze handleiding zal daadwerkelijk plaatsvinden bij de concrete plannen en besluiten, hetgeen altijd maatwerk per project is. De ervaringen die in deze projecten worden opgedaan zullen uitgewisseld worden tussen de medewerkers binnen HNK die zich met de ruimtelijke plannen en besluiten bezig houden (centraal en districten). In het organisatieplan zal hieraan aandacht worden geschonken.

Tevens is het belangrijk om de landelijke ervaringen met elkaar te delen, hiervoor kan de website Watertoets (www.watertoets.net) benaderd worden. Ook mogelijkheid via tel. 0320-298666 of vragen naar Helpdesk Watertoets (e-mail adres : watertoets@riza.rws.minvenw.nl).

Op landelijk niveau zal een evaluatie van de werking van de Watertoets (reeds voorzien eind 2002) plaatsvinden, waarbij volgende punten speciale aandacht krijgen :

- mate van implementatie en administratieve lasten
- opstellen 3 voorbeeldprojecten in 2002 (implementatieprojecten)
- effectiviteit van het proces
- noodzaak nadere juridische verankering in Besluit op de ruimtelijke Ordening
- de praktijk van mitigatie en compensatie
- afstemming met de MER

7 Communicatie en overleg

7.1 totstandkoming product handleiding

Dit product is totstandgekomen in een projectteam met vertegenwoordigers van het hoogheemraadschap en de inliggende waterbeheerders in HNK. In het proces dat is gevolgd heeft interactie met de gemeenten plaatsgevonden, dit in de vorm van een klankbordgroep. Het product heeft vervolgens bestuurlijke besluitvorming ondergaan, en is vastgesteld in het bestuur van het nieuwe waterschap in HNK in het voorjaar van 2003.

7.2 vervolg ontwikkeling handleiding

Zoals in paragraaf 1.3 is opgemerkt, is het de bedoeling dat deze handleiding een groeidocument is, dat gaandeweg in de tijd verder wordt ontwikkeld. In deze paragraaf worden de onderzoeksvragen geformuleerd die in de komende tijd (lees : jaren) nader onderzocht worden. Dit zijn nieuw op te starten projecten c.q. nieuw te formuleren beleid.

De onderzoeksvragen en nader uit te werken acties zijn hieronder opgesomd.

- evaluatie strategie par. 3.4 (eind 2003) en werkwijze volgens Handleiding Watertoets
- evaluatie watertoetsprojecten in HNK (concrete ruimtelijke plannen en projecten)
- interne uitwisseling kennis en ervaring
- formuleren beleid voor medefinanciering planvorming en onderzoek watersysteem
- externe klankbordgroep opzetten met gemeenten om ervaringen met Handleiding en werkwijze watertoets door te spreken
- ontwikkelen standaarden voor verschillende reacties op categorieën ruimtelijke plannen
- opleidingstraject opstarten voor beleidsmedewerkers ruimtelijke plannen
- opstarten specifieke projecten hoe om te gaan met Watertoets in HNK (bv. projectvestigingen bollenteelt)
- leermomenten uit de momenteel lopende landelijke evaluatie en consequenties bepalen voor HNK

- beleidsharmonisatie in Noorderkwartier (Noot : is apart actiepun)

Het ligt in de bedoeling om met deze handleiding ervaring op te doen en deze jaarlijks te actualiseren aan de hand van de in de praktijk opgedane ervaringen.

Bijlagen bij Handleiding Watertoets HNK

Bijlage 1 provinciale richtlijnen en criteria (inclusief brief van provincie)

Geacht bestuur,

In onze brief van 26 februari 2002 (verzonden op 28 februari 2002, kenmerk 2002-4076) hebben wij aan gemeenten, hoogheemraadschappen en waterschappen bekend gemaakt dat wij vanaf 1 juli 2002 nadrukkelijker dan tot nu toe ruimtelijke plannen en besluiten gaan toetsen op wateraspecten, en erop toezien dat aan de watertoets gevolg is gegeven.

De watertoets is geïntroduceerd om water een belangrijkere plaats te geven in ruimtelijke plannen. De regionale waterbeheerder (meestal het waterschap) is verantwoordelijk voor de gebiedsspecifieke uitwerking van de watertoets op regionaal en lokaal niveau. De provincie beoordeelt uiteindelijk de ruimtelijke plannen en besluiten procedureel en inhoudelijk op waarborging van waterhuishoudkundige aspecten. Het wateradvies, evenals de motivering voor eventuele afwijking van dat advies, dienen in een waterparagraaf bij de toelichting van een plan of besluit te worden opgenomen. In het vervolg zal de provincie strikter toezien of in het plan inhoud en gevolg is gegeven aan het wateradvies van de waterbeheerder. Van belang is dat de initiatiefnemer van een plan (meestal een gemeente) in het vervolg in een zo vroeg mogelijk stadium de waterbeheerder als adviseur bij de planvoorbereiding betreft.

De kern van de provinciale watertoets is het toetsingsdeel van het provinciaal waterhuishoudingsplan (WHP-2) en dus bestaand beleid. Dit beleid is aangevuld (aangescherpt) met een aantal richtlijnen en voorwaarden (zie bijlage: richtlijnen en voorwaarden provinciale watertoets). Gedeputeerde Staten hebben in haar vergadering op 2 juli 2002 vastgesteld dat vanaf deze datum de richtlijnen en voorwaarden als aanvullend beleid van kracht zijn en opgenomen worden in de herziene Leidraad Provinciaal Omgevingsbeleid. De herziene Leidraad is over enkele maanden op de website van de provincie te raadplegen: www.noord-holland.nl.

Wij sluiten ons aan bij de uitgangspunten in de landelijke *Bestuurlijke Notitie Watertoets (oktober 2001)*, dus ook wat betreft het uitgangspunt dat de initiatiefnemer van een ruimtelijk plan of besluit de financiering regelt van mitigerende en compenserende maatregelen bij nieuwe ontwikkelingen.

Een belangrijk uitgangspunt in de provinciale watertoets is dat bij toename van het verhard oppervlak binnen het plangebied, voldoende ruimte gereserveerd wordt voor waterberging. Als uitgangspunt geldt hiervoor 11 % open water. In de gebiedsspecifieke uitwerking bepaalt de regionale waterbeheerder het uiteindelijke percentage. Om de uitgangspunten van de watertoets met u te bespreken en om u bij de uitvoering van de watertoets te ondersteunen, organiseren wij in het najaar van 2002 voor gemeenten en waterschappen werkbijeenkomsten. Een uitnodiging hiervoor zult u van ons ontvangen.

Voor vragen over de watertoets kunt u contact opnemen met de heer N.G.P. Bizot, tel. 023-514 4559.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten
van Noord-Holland,

1. **Startovereenkomst**

Op 14 februari 2001 hebben het Rijk en de gezamenlijke provincies, gemeenten en waterschappen de *Startovereenkomst waterbeleid 21^e eeuw (WB-21)* ondertekend. In deze overeenkomst zijn afspraken gemaakt over de verschillende acties die moeten worden uitgevoerd om invulling te geven aan het kabinetsstandpunt *Anders Omgaan met Water* dat is gebaseerd op het advies van de Commissie Waterbeleid voor de 21-ste eeuw. Anders omgaan met water en ruimte is nodig om het hoofd te kunnen bieden aan zeespiegelstijging, toenemende neerslag en (rivier)waterafvoer en verdergaande bodemdaling, nu en in de toekomst. Sleutelbegrippen in het nieuwe waterbeleid zijn: meer ruimte voor water, waterbewust bouwen en inrichten. Water moet nadrukkelijker een (mede) sturend element worden in de ruimtelijke ontwikkeling. Bij de inrichting van de watersystemen wordt uitgegaan van de volgende drie principes:

- Niet afwentelen (bestuurlijk, financieel en geografisch)
- Volgen van de drietrapsstrategie vasthouden-bergen-afvoeren
- Gebruik van ruimtelijke maatregelen naast technische maatregelen

2. **Deelstroomgebiedsvisies**

De uitwerking van de deelstroomgebieden - o.a. in de vorm van functiegeschiktheidskaarten - wordt een belangrijke bouwsteen voor de streekplannen, dus ook indirect voor de toetsing van bestemmingsplannen. In afwachting van de studieresultaten van de deelstroomgebieden is het nu al van belang dat de beperkte ruimte die water op dit moment heeft niet verder wordt ingeperkt. Daarom is het nodig dat initiatiefnemers van ruimtelijke plannen - gemeenten, provincie en private partijen - bij elk plan dat ontwikkeld wordt expliciet rekening houden met de waterhuishoudkundige aspecten. Uitgangspunt hierbij is dat waterproblemen niet langer mogen worden afgewenteld, waarbij uitgegaan wordt van de zogenaamde trits: *vasthouden, bergen en dan pas afvoeren*. Anders gezegd, het water zoveel mogelijk in het eigen systeem vast houden en in uiterste noodzaak pas afvoeren naar elders. Daar waar afwenteling onontkoombaar is, zal in principe *mitigatie en/of compensatie* nodig zijn. Verder dient binnen de planvorming nadrukkelijk rekening te worden gehouden met de *waterkwaliteit*.

3. **Watertoets**

De watertoets is geïntroduceerd om te voorkomen dat nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen plaatsvinden die in strijd zijn met duurzaam waterbeheer. De watertoets wordt toegepast binnen de bestaande procedures en regelgeving. Voorlopig komt er geen wettelijke regeling. Na evaluatie in 2002 wordt de noodzaak daarvan bezien. Voor initiatiefnemers van ruimtelijke plannen en besluiten en voor waterschappen is het van belang om te weten dat de provincie vanaf 2 juli 2002 strikter dan tot nu toe zal toezien of in het plan inhoud en gevolg is gegeven aan het wateradvies van de waterbeheerder, en of aan de watertoets gevolg is gegeven.

De kern van de provinciale watertoets is het toetsingsdeel van het provinciaal waterhuishoudingsplan (WHP-2) en dus bestaand beleid. Dit beleid is aangevuld (aangescherpt) met een aantal richtlijnen en voorwaarden. Gedeputeerde Staten hebben in haar vergadering op 2 juli 2002 vastgesteld dat vanaf deze datum de richtlijnen en voorwaarden als aanvullend beleid van kracht zijn.

De regionale waterbeheerder (meestal het waterschap) is verantwoordelijk voor de gebiedsspecifieke uitwerking van de watertoets op regionaal en lokaal niveau. De provincie is beheerder van het grondwater en beoordeelt de ruimtelijke plannen en besluiten procedureel en inhoudelijk op waarborging van waterhuishoudkundige aspecten. Het uiteindelijke advies van de waterbeheerder(s) zal zwaar meewegen in de uiteindelijke planbeoordeling. De watertoets wordt verankerd in Leidraad Provinciaal Omgevingsbeleid.

4. Richtlijnen en voorwaarden

Het WHP-2 bevat de doelstellingen en het beleid op het gebied van de waterhuishouding. Zoals eerder is aangegeven hebben gedeputeerde staten in haar vergadering op 2 juli 2002 vastgesteld dat vanaf deze datum een aantal richtlijnen en voorwaarden als aanvullend beleid van kracht is. Deze richtlijnen en voorwaarden zijn hieronder aangegeven.

4.1 Algemeen

- De provinciale watertoets is met name een procesinstrument.
- De provincie sluit zich aan bij de uitgangspunten in de landelijke *Bestuurlijke Notitie Watertoets (oktober 2001)*.
- De watertoets wordt in drie stadia van de ruimtelijke ontwikkeling toegepast. Te onderscheiden zijn: locatiekeuze, inrichting, en herinrichting en beheer.
- Bij de inrichting van het watersysteem wordt uitgegaan van de volgende drie principes: niet afwentelen (bestuurlijk, financieel en geografisch), volgen van de drietrapsstrategie vasthouden-bergen-afvoeren en gebruik van ruimtelijke maatregelen naast technische maatregelen.
- Uitgangspunt is dat bij toename van het verhard oppervlak binnen het plangebied voldoende ruimte, 11 % open water, gereserveerd wordt voor waterberging. In de gebiedsspecifieke uitwerking bepaalt de regionale waterbeheerder het uiteindelijke percentage.
- Als een correcte procedurele en inhoudelijk gemotiveerde toepassing van de uitgangspunten van de watertoets ontbreekt of onvoldoende zichtbaar is gemaakt, dan wordt dit aangemerkt als strijd met een goede ruimtelijke ordening, waarbij goedkeuring aan het plan en/of besluit wordt onthouden.
- Als de initiatiefnemer op onderdelen van het ruimtelijk plan geen overeenstemming bereikt met de waterbeheerder, kan eventueel een beroep op de provincie worden gedaan als bemiddelaar.
- De watertoets is van toepassing op alle plannen en besluiten die na 2 juli 2002 ter beoordeling aan de provincie worden voorgelegd. Voor de zogenaamde pijplijnprojecten - lopende projecten die passen binnen het bestemmingsplan of waarvoor reeds een bestemmingsplanwijziging is uitgevoerd - dient echter zoveel mogelijk in de geest van de watertoets gehandeld te worden.
- De watertoets heeft betrekking op alle wateren: zoete en zoute Rijkswateren, regionale wateren, het grondwater, en alle waterhuishoudkundige aspecten.
- De watertoets is van toepassing op de volgende plannen en besluiten:
  - Streekplannen en streekplanuitwerkingen
  - Bestemmingsplannen (+ uitwerkings- en wijzigingsplannen)
  - Vrijstellingen en zelfstandige projectprocedures (art. 19 WRO)
  - (Inter-)gemeentelijke en regionale structuurplannen
  - Locatiebesluiten
  - Infrastructuurplannen
  - (Structuur-)plannen voor bedrijventerreinen
  - Herstructureringsplannen voor landelijk en stedelijk gebied
  - Besluiten tot wijziging van bovenstaande plannen
  - Besluiten op basis van de Ontgrondingenwet

4.2 Initiatiefnemer

- De initiatiefnemer - gemeente, provincie, Rijk of private partij - betreft zo vroeg mogelijk in het planvormingsproces de waterbeheerder (Rijkswaterstaat, provincie en/of regionale waterbeheerder) als adviseur bij de planvorming. Het op geforceerde wijze inpassen van waterbelangen achteraf wordt hierdoor voorkomen. Vroegtijdige en goede samenwerking met de waterbeheerder biedt kansen voor een planvorming waarmee zowel inrichtings- als beheerskosten kunnen worden bespaard.
- De initiatiefnemer betreft alle betrokken waterbeheerders bij het planvormingsproces.
- Een eventuele afwijking van het wateradvies van de waterbeheerder wordt in de waterparagraaf op duidelijke wijze gemotiveerd en onderbouwd opgenomen. Het commentaar vervolgens van de waterbeheerder hierop wordt eveneens opgenomen.

4.3 Waterbeheerder

- Voor de waterbeheerder - de regionale waterbeheerder, provincie of Rijkswaterstaat - geldt een informatieplicht. De initiatiefnemer van een plan of besluit moet tijdig beschikken over de beschikbare waterrelevante informatie van het plangebied.
- De waterbeheerder ontleent zijn wateradvies aan: het omgevingsbeleid van de provincie streekplannen, plannen op het gebied van natuur en landschap, het WHP-2 en het provinciaal milieubeleidsplan, de beheersplannen voor de regionale wateren, stedelijke of gemeentelijke waterplannen, waterakkoorden, regionale stroomgebiedsvisies en gewenste grond- en oppervlaktewaterregimes (GGOR).
- Over het algemeen sluit het beleid van de regionale waterbeheerder aan op dat van het WHP-2. In het geval dat dit afwijkt of conflicteert, dient te worden uitgegaan van het beleid in het WHP-2.
- De informatie en het wateradvies zijn toekomstgericht: anticipeert op bodemdaling, zeespiegelstijging en klimatologische verwachtingen (tijdshorizon 2050). Uitgegaan wordt van een landelijk afgesproken klimaatscenario.
- Als meerdere waterbeheerders betrokken zijn bij de planontwikkeling, dan zijn zij gezamenlijk verantwoordelijk voor een eenduidige inhoud van het wateradvies.

4.4 Grondwaterbeheerder

- In Noord-Holland is de provincie beheerder van zowel het ondiepe als het diepe grondwater. Voor de provincie geldt als grondwaterbeheerder een informatieplicht. De initiatiefnemer van een plan of besluit moet tijdig beschikken over de beschikbare grondwaterrelevante informatie van het plangebied.
- De provincie toetst tenminste of er bij bouwplannen maatregelen worden genomen om grondwateroverlast voor bewoners te voorkomen. Bij een drooglegging van minder dan 70 cm zijn maatregelen nodig waarbij de voorkeur in afnemende volgorde uitgaat van: kruipruimteloos bouwen, ophogen, drainage door open waterlopen (in overleg met het waterschap) en drainage door drainagebuizen (in overleg met het waterschap vanwege afvoer en onderhoud).
- De provincie verstrekt grondwaterinformatie van gebieden in de duinzoom waar sprake is van hoge kweldruk. Dit betreft delen van de gemeenten Texel, Den Helder, Zijpe, Bergen, Castricum, Heemskerk, Beverwijk, Velsen, Bloemendaal, Heemstede en plaatselijk in het Gooi. Verder geldt dat in en nabij de duinen (nabij gebieden met de functie natuur) niet ontwaterd mag worden, d.w.z. het grondwaterpeil mag er niet verlaagd worden, ook niet bij nieuwe plannen. Dit geldt voor de duinzoom en de duinen in dezelfde gemeenten.
- De provincie verstrekt zonodig informatie over de regelgeving waaraan plannen in de grondwaterbeschermingsgebieden zijn gebonden. Deze regelgeving en de begrenzing van deze gebieden staan vermeld in de laatste Provinciale Milieuverordening (PMV 2001), die binnenkort op de website van de provincie kan worden geraadpleegd: www.noord-holland.nl.
- Bij grotere bouwwerken met grote bouwputten adviseert de provincie de initiatiefnemer over de eventuele verplichting tot het aanvragen van een vergunning in het kader van de Grondwaterwet of de Ontgrondingenwet.

4.5 Planbeoordelaar

- De beoordelaar (Provinciale Planologische Commissie, Amsterdamse Planologische Commissie, provinciale commissies, Rijks Planologische Commissie) toetst het plan aan het ruimtelijk beleid en betreft het advies van de waterbeheerder(s) bij zijn eigen advies aan gedeputeerde staten.
- Gedeputeerde Staten beoordelen het plan of besluit procedureel en inhoudelijk op waarborging van waterhuishoudkundige aspecten. Het onderbouwde advies van de waterbeheerder(s) zal, zoals eerder is aangegeven, hierbij zwaar meewegen. Vervolgens besluiten gedeputeerde staten tot goedkeuring, of onthouden zij (gedeeltelijke) goedkeuring.

4.6 Waterparagraaf

De waterparagraaf is een *verplicht* onderdeel van de tekst van het ruimtelijk plan of besluit en beschrijft de uitwerking hiervan op het watersysteem, en geeft aan welke eisen het watersysteem aan het besluit of plan oplegt. De waterparagraaf omvat tenminste:

- Motivering locatiekeuze (belang, maatschappelijke noodzaak, etc) in relatie tot de waterhuishouding.

- Een (globale) beschrijving van het watersysteem (inclusief eventuele bestaande waterhuishoudkundige knelpunten) binnen het plangebied en in het aangrenzende gebied (watergrenzen vallen meestal niet samen met de plangrenzen).
- De huidige en de volgens het waterbeleid relevante en gewenste situatie in en om het plangebied.
- Een onderbouwd advies (inclusief berekeningen) van de waterbeheerder ten aanzien van de wateraspecten: uitkomsten en keuzes ten aanzien van (grond)wateroverlast, maatgevende afvoer, (grond)waterkwaliteit, verdroging, norm waterberging (uitgangsprincipe is 11 % open water), etc.
- Een gemotiveerde onderbouwing van de initiatiefnemer als eventueel afgeweken wordt van het wateradvies.
- Het commentaar van de waterbeheerder op het door de initiatiefnemer afwijken van het wateradvies.
- Bestemmingen en waterhuishoudkundige doelstellingen en functies.
- Verslag van het overleg tussen gemeente en waterbeheerders inclusief gemaakte afspraken. Wanneer er tijdens het overleg tevens afspraken zijn gemaakt over de wijze waarop veranderingen in het watersysteem of maatregelen ten behoeve van het systeem gerealiseerd moeten worden, dan verdient het aanbeveling om deze afspraken in de waterparagraaf te vermelden.
- Heldere afspraken over de gereserveerde ruimte voor water, evenals de financiering hiervan.
- Wenselijke ruimtelijke maatregelen ten behoeve van een meer robuuste en ecologisch veerkrachtig watersysteem.
- Indien noodzakelijk afspraken over mitigatie en compensatie, alsmede de financiering hiervan.
- De beoogde hemelwaterafvoer van het verhard oppervlak (in relatie tot de te realiseren waterberging).
- Het advies van de (afval)waterbeheerder inzake de beschikbaarheid van voldoende capaciteit in het bestaande rioolstelsel en in de afvalwaterzuiveringsinstallatie, alsmede de in dat kader noodzakelijke maatregelen.

4.7 Mitigatie en compensatie

Mitigatie en compensatie vormen een laatste stap in de uitwerking van het WB-21 principe om niet af te wentelen (bestuurlijk, financieel noch waterhuishoudkundig), en worden toegepast als realisatie van het plan of besluit maatschappelijk noodzakelijk is en er geen geschikte alternatieven mogelijk zijn. Het uitgangsprincipe is dat mitigatie en compensatie binnen het plangebied plaatsvinden, terwijl de initiatiefnemer verantwoordelijk is voor de regeling van de uitvoering en de financiering hiervan. Afspraken over mitigatie en compensatie worden in de waterparagraaf opgenomen.

4.8 Financiering ruimte voor water

De uitwerking van ruimtelijke plannen zal als gevolg van een toename van het verhard oppervlak van invloed zijn op het bestaande watersysteem. De initiatiefnemer van het ruimtelijke plan moet rekening houden met de kwalitatieve en kwantitatieve gevolgen voor het watersysteem.

De provincie sluit zich aan bij het financieringsuitgangspunt in de landelijke *Bestuurlijke Notitie Watertoets (oktober 2001)*. Wij gaan er vanuit dat gemeenten en waterschappen bij nieuwe ontwikkelingen of bij uitbreidingsplannen duidelijke afspraken maken over een verdeling van de kosten. De uitkomsten hiervan dienen in de waterparagraaf van het ruimtelijk plan of besluit te worden opgenomen.

4.9 Norm open water

- Bij ruimtelijke ontwikkelingen waarbij het verhard oppervlak toeneemt - en/of waarbij het waterbergend vermogen afneemt - moet extra waterberging gerealiseerd worden. Uitgangspunt is dat dit plaatsvindt in het plangebied.
- Binnen het plangebied dient voldoende ruimte gereserveerd te worden voor waterberging. Uitgangspunt voor het percentage open water is 11 %. In de gebiedsspecifieke uitwerking wordt door de regionale waterbeheerder het uiteindelijke percentage vastgesteld. Voor de waterschappen is het van belang dat op inzichtelijke wijze duidelijk wordt gemaakt hoe het uiteindelijke percentage tot stand is gekomen.

4.10 Toelatingsplanologie

Volgens artikel 9 BRO 1985 moet inzicht worden gegeven in de uitvoerbaarheid van gelegde bestemmingen. Om een verantwoord waterbeheer te voeren is het garanderen van voldoende waterberging noodzakelijk. Als het verharde oppervlak toeneemt - als gevolg van gelegde bestemmingen in een bestemmingsplan (potentiële bouwcapaciteit) inclusief de mogelijke vrijstellingen - moet dit gecompenseerd worden door uitbreiding van het oppervlaktewater. Tegenover de totale hoeveelheid mogelijke uitbreiding van het verharde oppervlak moet een door de waterbeheerder bepaald percentage aanvullende waterberging staan. Voordat gedeputeerde staten goedkeuring aan het plan verlenen, moet in de waterparagraaf duidelijk zijn opgenomen op welke wijze ruimte gereserveerd wordt voor waterberging, alsmede de verrekening van de daarmee verbandhoudende totale kosten. Gedeputeerde Staten beoordelen immers het bestemmingsplan in zijn ruimtelijke samenhang en niet elke bouwmogelijkheid op zich. Het is dus niet gewenst om per te realiseren bouwmogelijkheid het oppervlak te compenseren. Het uitgangspunt is een robuust en ecologisch watersysteem voor het gehele plangebied. Overleg en afspraken hierover met de waterbeheerder - voorgeschreven in art. 10 BRO - en de inzet van financiële instrumenten van gemeenten of waterschap, worden in de waterparagraaf van het bestemmingsplan opgenomen. Als hierover problemen ontstaan kan de provincie wellicht een bemiddelende rol vervullen. In dit verband verwijzen wij naar artikel 31a WRO. Dit artikel geeft een wettelijke mogelijkheid zonodig bij de goedkeuring van een bestemmingsplan ook de beslissing te nemen over bepaalde kosten die redelijkerwijs niet of niet geheel ten laste van de gemeenten dienen te blijven.

Bijlage 2 informatie wetgeving ruimtelijke ordening t.b.v. strategiebepaling

Algemeen

Doel

Het doel van de watertoets is het waarborgen dat waterhuishoudkundige doelstellingen (grond- en oppervlaktewater) expliciet en op evenwichtige wijze in beschouwing worden genomen bij alle waterhuishoudkundige relevante ruimtelijke plannen en besluiten van Rijk, provincie, gemeenten en private instellingen. De watertoets is een instrument binnen het bestaande juridische kader om water een duidelijke plaats te geven in de procedures over ruimtelijke plannen en besluiten.

Artikel 10 Bro

Op basis van artikel 10 Bro (Besluit op de ruimtelijke ordening) werd de waterbeheerder reeds betrokken bij de voorbereiding van bestemmingsplannen. In de praktijk bleek echter vaak dat er voor een goede afstemming van water reeds eerder inhoudelijk overleg nodig is. De watertoets biedt deze mogelijkheid.

Spelers en regels

- Initiatiefnemer

- De initiatiefnemende partij (overheid of privaat) heeft een informatieplicht. De waterbeheerder dient zo vroeg mogelijk op de hoogte gesteld te worden van de plannen.
- De initiatiefnemer dient een waterparagraaf in de plannen op te nemen.
- In de plannen dienen eventueel mitigerende en compenserende maatregelen te zijn opgenomen.

- Waterbeheerder

- De waterbeheerder heeft een informatieplicht naar de initiatiefnemer over geldende beleidsdoelstellingen, kennis van het watersysteem en het beheer
- De initiatiefnemer en waterbeheerder bepalen in overleg de beoordelingscriteria.
- De waterbeheerder beoordeelt de waterhuishoudkundige aspecten.
- Waterbeheerder geeft advies (beoordeling en eventueel voorstel voor mitigerende of compenserende maatregelen)

- Planbeoordelaar

Provincie en Rijk beoordelen de plannen procedureel en op inhoud

Maatwerkoverleg

Vanwege de vele, vaak unieke, aspecten in ruimtelijke planvorming is het overleg tussen waterbeheerder en initiatiefnemer maatwerkoverleg. Het maatwerkoverleg heeft een integraal karakter (wateroverlast, waterkwaliteit en verdroging). Aspecten die aan de orde komen zijn:

- Verplichte beoordeling van de waterhuishoudkundige consequenties in termen van vasthouden, bergen, afvoeren
- Voor de beoordeling in welke mate water kan worden vastgehouden wordt gelet op aspecten als waterkwaliteit en verdroging.
- Is vasthouden niet mogelijk dan dient gemotiveerd te worden in welke mate bergen binnen het gebied noodzakelijk is.
- Is bergen onmogelijk, dan moet worden gemotiveerd op welke wijze afvoeren naar buiten plaats kan vinden.

Reikwijdte en regelgeving

De watertoets wordt uitgevoerd voor nieuwe projecten. Voor zogenaamde pijplijnprojecten hoeft de watertoets niet uitgevoerd te worden. Pijplijnprojecten worden gedefinieerd als lopende projecten die passen binnen het bestemmingsplan of waarvoor reeds een bestemmingsplanwijziging is uitgevoerd. De watertoets wordt toegepast op de volgende projecten en plannen:

- Streekplannen
- Bestemmingsplannen
- (inter)gemeentelijke en regionale structuurplannen
- Infrastructuurplannen

- Plannen voor bedrijventerreinen
- Herstructureringsplannen voor stedelijk en landelijk gebied
- Besluiten tot wijzigingen van bovengenoemde plannen
- Besluiten op basis van de ontgrondingswet

Procedures

Initiatieven die passen binnen het bestemmingsplan (pijplijnprojecten) worden gewoon verleend. Aanvullende eisen van de waterbeheerder kunnen niet in de aanleg- of bouwvergunning worden meegewogen, maar zijn tot op zekere hoogte wel via keurontheffing of WVO-vergunning af te dwingen. Voor een initiatief dat niet past in een bestemmingsplan is een vrijstellingsprocedure nodig. Daarvoor bestaan de volgende mogelijkheden

1. binnenplanse vrijstellingsprocedure (art 15 WRO)
2. binnenplanse wijzigingsprocedure (art 11 WRO)
3. artikel 19 lid 3 WRO procedure (kruimelgevallen)
4. artikel 19 lid 2 WRO procedure (door provincie aangegeven categorieën)
5. artikel 19 lid 1 WRO procedure (zelfstandige project procedure)

ad 1.

In het bestemmingsplan zijn vrijstellingsmogelijkheden aangegeven met daarbij de voorwaarden waaronder vrijstelling kan worden verleend. Aandachtspunt is om in nieuwe bestemmingsplannen toetsing aan water als randvoorwaarde op te nemen.

Ad 2

Besluiten tot uitwerking of tot wijziging behoeven geen provinciale goedkeuring indien (Leidraad Provinciaal Omgevingsbeleid, 1997)

- Het bestemmingsplan enkel voorziet in zuiver lokale belangen,
- Het bestemmingsplan mede voorziet in bovengemeentelijke belangen, doch de uitwerking of wijzigingscriteria zodanig zijn dat het provinciaal beleid niet kan worden aangetast.

De Provincie verstrekt in deze gevallen een verklaring van geen bezwaar.

Ad 3

De artikel 19 lid 3 procedure is een wettelijke vrijstellingsregeling voor kruimelgevallen. Het gaat dan bijvoorbeeld om uitbreidingen van maximaal 25 m² bij woningen en andere gebouwen. B&W zijn bevoegd tot het verlenen van de vrijstelling. Dit besluit is niet aan de goedkeuring van GS onderworpen. Hoewel deze procedure niet wordt genoemd als standaard toetsprocedure in de Handreiking Watertoets is het wenselijk dat afspraken met gemeenten worden gemaakt over omgang met deze procedure.

Wellicht kan in het ruimtelijk ontwerp van bestemmingsplannen meer water worden aangewezen dan strikt noodzakelijk. Deze ruimte kan worden benut als compensatie voor de kruimelgevallen. Kosten van deze extra berging kunnen als onderdeel van de leges aan de particulier worden doorberekend. Periodiek (bijvoorbeeld 1x per jaar) wordt de waterbeheerder een lijst overlegd met de gerealiseerde uitbreidingen verhard oppervlak en de daaraan toegewezen oppervlakte openwater. Als alle art 19 lid 3 aanvragen op water getoetst moeten worden is de vraag of het relatief kleine waterbelang opweegt tegen de verhoging van de werkdruk voor gemeente en waterschap.

Ad 4

Art 19 lid 2 voorziet erin dat B&W zelfstandig vrijstelling kunnen verlenen in door GS aangegeven categorieën van gevallen zonder vooraf een verklaring van geen bezwaar aan te vragen. Het betreffen

- projecten die in overeenstemming zijn met door GS aanvaard gemeentelijk beleid, zoals vastgelegd in een ontwerp voor een structuurplan een bestemmingsplan of een ander gemeentelijk plan of beleidsdocument voor specifieke ruimtelijke onderwerpen. Omdat deze categorie planologisch belangrijke projecten betreft die ingrijpende effecten op de omgeving hebben is aan deze plannen nog een aantal voorwaarden gesteld:
  - Er is voldoende aandacht geschonken aan de goede ruimtelijke onderbouwing
  - Bij ontwerpbestemmingsplannen en structuurplannen zijn het artikel 10 Bro overleg en de maatschappelijke en economische uitvoerbaarheid in het plan verwerkt
  - De PPC heeft over (onderdelen van) het plan een onverdeeld positief advies uitgebracht.
- projecten in stedelijk gebied die voorkomen op de limitatieve vrijstellingslijst (bijv. de bouw van 10-25 woningen, uitbreiding van bedrijven tot 1500 m² bruto vloeropp.). Een voorwaarde is dat het project niet in strijd mag zijn met het beleid op gebied van milieu en water. Deze categorie betreft

planologisch minder belangrijke projecten met geringe effecten op de omgeving. Deze categorie is te beschouwen als een kop op de kruimelgevallenregeling, maar dan beperkt tot stedelijk gebied. Voor deze categorie geldt hetgeen gesteld bij art 19 lid 3.

Ad 5

Deze procedure geldt voor zaken die niet passen onder artikel 19 lid 2 of 3. Het kan ingrijpende bouwplannen betreffen, maar ook kleine zaken die niet passen onder de andere vrijstellingsmogelijkheden (bijv. door verouderde bestemmingsplannen). Er geldt niet de eis dat er een relatie moet zijn tussen de verlening van vrijstelling en een bestemmingsplan in voorbereiding. Voor deze projecten geldt de eis van een goede ruimtelijke onderbouwing. De provincie verstaat het hebben toegepast van de watertoets ook onder een goede ruimtelijke ordening.

Bijlage 3a Voorbeeld voor “Waterparagraaf bestemmingsplannen”

Doel

Het doel van een waterparagraaf is een samenhangend beeld te geven van hoe in een plan rekening is gehouden met duurzaam waterbeheer. Een beknopte beschrijving van de kenmerken van het watersysteem geeft het benodigde inzicht in het functioneren van het systeem. Tevens kan worden aangegeven welke kansen ruimtelijke ontwikkelingen bieden voor verbeteringen in het watersysteem en welke kansen een duurzaam watersysteem op haar beurt biedt aan ruimtelijke functies en ontwikkelingen. Kortom: de waterparagraaf beschrijft de integratie van waterbeleid in het algemene ruimtelijke beleid.

Beleid

In landelijk en provinciaal ruimtelijk én sectoraal waterbeleid wordt een waterparagraaf als richtlijn opgenomen. In het kader van de ‘watertoets’, speerpunt van het Waterbeleid 21ste eeuw van Rijk, provincies, gemeentes en waterschappen, is een waterparagraaf voorgeschreven.

Opzet

In de waterparagraaf wordt aandacht besteed aan

1. Beleidskader water-R.O.
2. Kenmerken en gewenste ontwikkelingen watersysteem en waterketen, knelpunten en kansen
3. De overeenkomsten en knelpunten tussen grondgebruik, bestemmingen en waterhuishouding. De wijze waarop hiermee in de ruimtelijke ontwikkelingen wordt omgegaan.
4. De wijze waarop dit vertaald is naar plankaart en voorschriften
5. Verslaglegging van gevoerd overleg gemeente - waterbeheerder

Bij 1.:

Het beleidskader geeft de speelruimte aan voor de (sturende) inbreng van water.

- Rijk: 5^e nota R.O., 4^e nota waterhuishouding, structuurschema groene ruimte
- Provincie: streekplan, provinciaal waterhuishoudingsplan, provinciaal milieubeleidsplan
- Waterschap: waterbeheersplan, waterkansenkaart/stroomgebiedsvisie, Keur/WVO
- Gemeente: structuurplan, stedelijk waterplan, rioleringsplan

Bij 2. ingaan op:

- het plangebied als onderdeel van het regionale watersysteem
- lopende en geplande onderzoeken en projecten
- waterkeringen
- grondsoort: zettingsgevoeligheid, ondoorlatende lagen
- waterbalans (neerslag-verdamping, aan-afvoer, kwel-infiltratie)
- bijzondere waarden (natuur, landschap, cultuurhistorie)
- waterpeil, percentage waterberging
- hoofdstelsel aanvoer en afvoer, bemalingscapaciteit
- capaciteit van het rioolstelsel waarop wordt aangetakt
- ongerioleerde situaties
- riooloverstorten en nooduitlaten
- waterkwaliteit(-snormen) en maatregelen (bv. natuurlijke zuivering)
- verontreinigingsrisico's

Bij 3. ingaan op:

- toetsing inundatierisico en eventueel te treffen maatregelen
- beperking bebouwing op waterkeringen
- functies gerelateerd aan stroomketen (water stroomt ‘van schoon naar vuil’)
- functiecombinaties met water (recreatie, groengebieden, ecologische zones)
- grondgebruik in relatie tot waterpeil en waterkwaliteit
- waterpeilen, mate van drooglegging vereist door div. gebruiksfuncties
- percentage verhard oppervlak
- aanvullende berging, vasthouden gebiedseigen water
- dempen en graven van watergangen
- riolering: soort stelsel, capaciteit (basis-inspanning)
- afkoppelen schone verharde oppervlakken,

- toegepaste duurzaamheidsprincipes (duurzaam bouwen)
- wijze van bouwrijp maken, (tijdelijke) consequenties voor watersysteem
- inrichting natuurvriendelijke oevers
- uitgifte gronden langs watergangen, afstand bebouwing tot oevers in relatie tot efficiënt onderhoud
- locatie voor baggerspecie

Bij 4.:

- De waterkeringen krijgen een eigen bestemming en staan op de plankaart aangegeven
- Alle watergangen (aanbeveling), doch tenminste het hoofdsysteem inclusief onderhouds- en beschermingszones (goedkeuringscriterium), krijgen een eigen bestemming en staan op de plankaart aangegeven. In de gebruiksvoorschriften is een verwijzing opgenomen naar de vergunningplicht / het afstemmen met de waterbeheerder.
- Indien watergangen als medebestemming opgenomen zijn, zijn er in ieder geval duidelijke doeleindenschrijvingen en gebruiksvoorschriften.
- Ter plaatse van kruisingen van de bestemming verkeer met de bestemming water dient op de plankaart de bestemming water niet te worden onderbroken.
- Bij functiecombinaties wordt een adequate bestemmingsregeling toegepast
- Te overwegen is het opnemen van een voorschrift om bouwen beneden een bepaalde hoogte t.o.v. het waterpeil niet toe te staan in bepaalde gebieden.

Bij 5. :

Uit het verslag moet blijken dat waterbeheerders vanaf de start van de planvorming zijn betrokken. Inhoudelijk betreft het:

- Adviezen van waterbeheerder aan gemeente betreffende locatiekeuze, ontwerp en inrichting.
- Indien van dit advies wordt afgeweken, een motivatie hiervan en het aangeven van de manier waarop deze afwijking gecompenseerd wordt.
- Waar het plan afwijkt van richtlijnen en goedkeuringscriteria van de provinciale planbeoordeling (bijvoorbeeld het percentage wateroppervlak) is het belangrijk om aan te geven hoe een en ander in overleg met de waterbeheerder tot stand is gekomen.

Bijlage 3b aandachtspunten bij ontwerp stedelijke uitbreidingen en bedrijventerreinen (voorbeeld)

Algemeen:

- Als er een functiewijziging plaatsvindt in een gebied, of ingrepen gewenst zijn in het bestaande watersysteem is afstemming met de waterbeheerder nodig. Deze afstemming vindt plaats in het maatwerkoverleg in het kader van de watertoets. De resultaten van het overleg worden opgenomen in de waterparagraaf.
- Het watersysteem is vaak plangrens overschrijdend; ingrepen binnen het plangebied zijn niet los te zien van het grotere geheel.
- Voor het inrichten van een nieuw gebied zijn vergunningen nodig, ook voor het bouwrijp maken ervan.
- Niet altijd is in het veld herkenbaar waar een waterkering (primaire kering, boezemkade, polderkade, peilscheiding) ligt. In het maatwerkoverleg kan door de waterbeheerder exact worden aangegeven hoe een waterkering loopt.

Waterpeilen

- Waterpeilen zijn de verantwoordelijkheid van de waterbeheerder. Ze worden vastgelegd in een peilbesluit.
- In bestaand en nieuw stedelijk gebied handhaaft de waterbeheerder in het algemeen het bestaande waterpeil. In het veenweidegebied met zijn geringe drooglegging kunnen daardoor beperkingen gelden voor diverse ruimtelijke functies, tenzij het wenselijk en rendabel is om betreffend gebied op te hogen;
- Bij het vaststellen van het uitgiftepeil geldt als richtlijn een drooglegging van minimaal 1.00 meter. Tenzij andere bouwmethoden zoals kruipruimteloos bouwen worden toegepast.
- De waterbeheerder streeft naar zo groot mogelijke aaneengesloten gebieden met hetzelfde waterpeil en stelt zich uiterst terughoudend op ten aanzien van het toelaten van nieuwe afwijkende peilen.

Veiligheid tegen wateroverlast

Op aanwijzing van de waterbeheerder wordt binnen ruimtelijk ontwerp voldoende ruimte gereserveerd voor het watersysteem. Door de waterbeheerder gehanteerde uitgangspunten hierbij zijn:

- Veilige waterkeringen, aan of in de nabijheid van de waterkeringen wordt niet gegraven of gebouwd. Een waterkering bestaat uit een kernzone en zones aan weerszijden daarvan ter bescherming van de waterkering
- Veiligheid tegen wateroverlast, anticiperen op verwachte autonome ontwikkelingen (klimaatveranderingen e.d.)
- Negatieve gevolgen voor de waterhuishouding worden niet op omliggende gebieden afgewenteld, maar binnen het plangebied gecompenseerd.
- Door toename van het verhard oppervlak bij de uitbreiding van stedelijk gebied moet in veel gevallen aanvullende waterberging worden gerealiseerd om de peilhandhaving afdoende te kunnen waarborgen.
- Als richtlijn wordt door de waterbeheerders een oppervlaktepercentage van 10 à 12 procent open water gehanteerd. In het maatwerkoverleg wordt het open water percentage per gebied vastgesteld.
- Door toepassing van technische methodieken kan het percentage openwater worden gereduceerd. Te denken valt aan vegetatiedaken, infiltratievoorzieningen e.d.
- Met name daar waar de druk op het ruimtegebruik hoog is, is het zoeken naar functiecombinaties gewenst. Ruimte voor water laat zich combineren met natuur-, groen- en recreatiegebieden.

Waterkwaliteit:

- water stroomt 'van schoon naar minder schoon'. De situering van bedrijven, woningen en natuurgebieden ten opzichte van elkaar wordt in relatie tot het watersysteem bekeken.
- het waterlopenstelsel wordt dusdanig vormgegeven dat een doorgaand circuit van robuuste watergangen ontstaat. Doodlopende watergangen worden vermeden. Nagestreefde waterdiepte is circa 1,00 m.
- Natuurvriendelijke oevers, plasbermen en helofytenfilters dragen bij aan de ecologische waterkwaliteit en de belevingswaarde van het water
- Minimaliseren van gebruik van chemische middelen bij bestrijding van onkruid

Duurzaam bouwen

- Toepassing van de uitgangspunten zoals onder andere vastgelegd in de Nationale Pakketten Duurzame Stedenbouw en Duurzaam Bouwen.
- Verontreinigde bodems (natte en droge) worden bij voorkeur gesaneerd alvorens opnieuw in te richten. Terughoudendheid wordt betracht bij het toepassen van een afdeklaag / leeflaag (geen afwenteling in de tijd door uitloging)
- Schone / niet vervuilde grond wordt toegepast voor ophogingen en slootdempingen.
- bij in het water aan te brengen werken worden duurzame materialen toegepast (geen verduurzaamd hout, geen hardhout zonder keurmerk)
- toepassing van duurzame bouwmaterialen (geen ongecoat zink, koper en lood in daken en hemelwaterafvoeren)
- opvang van hemelwater (hergebruik, vegetatiedaken)
- bouwmethodes die een duurzaam watersysteem bevorderen, zoals kruipruimteloos bouwen.

Riolering

- toepassing van verbeterde gescheiden stelsel in nieuw te ontwikkelen gebied
- Afkoppelen schoon verhard oppervlak. Streefwaarde is niet aankoppelen van 60% in nieuwbouw en afkoppelen van 20% in bestaande bouw.
- Een voorwaarde voor directe afkoppeling is dat oppervlakken bestaan uit niet uitlogbare materialen. Voor andere oppervlakken kan afkoppeling mogelijk tot stand worden gebracht via randvoorzieningen zoals infiltratie (WADI's, zandfilters ed.).
- Drainage voert altijd direct af naar open water. Nooit op het hemelwaterriool omdat dan de zuivering wordt belast met schoon drainage water
- Lozingspunten van de (hemelwater)riolering worden geprojecteerd op goed doorspoelbaar oppervlaktewater en vinden zoveel mogelijk plaats op niet of weinig kwetsbaar oppervlaktewater. Sommige bestaande riooloverstorten zullen daarvoor verplaatst of opgeheven moeten worden.

Onderhoud van watergangen:

- Ten behoeve van bereikbaarheid voor onderhoudsmaterieel en het deponeren van baggerspecie dient aan weerszijden langs waterlopen een strook van 5 m te worden vrijgehouden van obstakels.
- Voorkeur voor varend onderhoud
- Als het op grond van het stedenbouwkundig ontwerp ongewenst of niet mogelijk is baggerspecie op de kant te deponeren zal ruimte beschikbaar moeten worden gesteld voor de opslag ervan in een depot. Het initiatief en verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de initiatiefnemer om dit planologisch mogelijk te maken.
- Indien wordt gekozen voor het varend uitvoeren van het onderhoud (op zuiverheid en diepte) dienen kunstwerken en waterlopen goed doorvaarbaar te worden uitgevoerd. Tevens dienen laad- en losplaatsen te worden ingericht die goed bereikbaar zijn voor het onderhoudsmaterieel.
- Duidelijke afspraken moeten worden gemaakt over het naar lokale (gemeentelijke) stortplaatsen afvoeren van in waterlopen aangetroffen zwerfvuil en dode beesten.

Bestemmingsplan

- Alle oppervlaktewateren krijgen een op de functie toegesneden bestemming.
- Onder de bestemming ten behoeve van waterstaatkundige werken (waterkeringen en watergangen) vallen ook de onderhouds- en beschermingsstroken. Het bestemmingsplan geeft duidelijk aan dat deze stroken vrij van bebouwing dienen te blijven, of verwijst naar de mogelijkheden voor varend onderhoud en een voor het betreffend plangebied ter beschikking gesteld baggerdepot.
- Wel dient de waterbeheerder de nodige vrijheid te krijgen om zonder bestemmingsplanwijzigingsprocedure aanpassingen te kunnen doen in het watersysteem (incl. de kunstwerken)

Convenant

In een bij een bestemmingsplan afgesloten convenant kunnen afspraken worden vastgelegd tussen gemeente en waterbeheerder over het graven van waterberging bij invulling van het bestemmingsplan. Bijvoorbeeld ieder jaar een evaluatie over de te realiseren (daadwerkelijk uit te graven) oppervlakte open water afhankelijk van de in die periode gerealiseerde bestemmingen.

Bijlage 4 Keur en WVO-vergunningen

Keur

De wetten en regels die de waterbeheerder nodig heeft voor uitoefening van zijn taak zijn opgenomen in een verordening. In deze verordening, Keur geheten, zijn bijvoorbeeld beschermende regels opgenomen ter bescherming van alle waterstaatkundige elementen. Om werken en werkzaamheden op en nabij waterkeringen en in en langs watergangen uit te kunnen voeren dient ontheffing op de keur te worden aangevraagd bij de waterbeheerder.

WVO (Wet verontreiniging oppervlaktewateren)

Voor planontwikkeling waarbij sprake is van verontreinigende lozingen op het oppervlaktewater zal de initiatiefnemer een WVO-vergunning bij de waterbeheerder moeten aanvragen. Dit geldt bijvoorbeeld voor ontwikkeling en ingebruikname van bollenland of het creëren van lozingspunten ten behoeve van riolering. De aanvraag voor een lozingsvergunning en de procedure, die bij de vergunningverlening moet worden doorlopen worden hierna kort aangegeven. Deze procedures zijn geregeld in de Algemene wet bestuursrecht (Awb) en de Wet milieubeheer (Wm). Voor meerdere kleine lozingen van tijdelijke aard, als gevolg van gelijksoortige activiteiten die onder verantwoordelijkheid van dezelfde rechts- of natuurlijk persoon verricht worden, kan een paraplu-vergunning worden aangevraagd.

Voor veel activiteiten waarbij afvalwater of vervuilende stoffen in het oppervlaktewater terecht (kunnen) komen, is de vergunningplicht vervangen door algemene regels (voorschriften) in een algemene maatregel van bestuur. Dit geldt onder andere voor het lozen van afvalwater bij bodemsaneringen, voor het in oppervlaktewater toepassen van bouwstoffen, voor het verrichten van onderhoudswerkzaamheden aan bruggen en dergelijke. De Amvb's heten respectievelijk het Lozingenbesluit WVO bodemsanering en proefbronnering, het Bouwstoffenbesluit bodem- en oppervlaktewaterenbescherming en het Lozingenbesluit WVO vaste objecten.

Bijlage 5 inventarisatie huidige beleid in HNK

In onderstaand overzicht is aangegeven op welke manier de verschillende (kwantiteits)waterschappen en het Hoogheemraadschap op dit moment omgaan met de ruimtelijke plannen in hun werkgebied. Er is m.n. ervaring opgedaan met de bestemmingsplannen.

1. Hollands Kroon

Is op 2 manieren betrokken bij ruimtelijke plannen, officieel a) en officieus b):

a) via art. 10 besluit Bro op voorontwerp en concept-plannen

b) via het relatienetwerk vroegtijdig bij RO-ontwikkelingen betrokken (via opbouwen relatienetwerk)

Ad a

Bij beoordelen van plannen wordt als eerste naar het watersysteem van het betreffende gebied gekeken. Niet altijd wordt voorafgaand aan het RO-plan het eisenprogramma van het waterschap gevraagd. Bij het PvE wordt een minimale percentage openwaterberging gegeven.

RO-plannen worden getoetst op de aanwezigheid van een waterparagraaf en een beschrijving van de effecten die de inrichting heeft op het watersysteem.

Ad b

Via het relatienetwerk wordt geprobeerd vroeg in het RO-proces aanwezig te zijn en ontwikkelingen af te vangen.

2. West-Friesland

Beoordeeld wordt of er sprake is van een ingreep (direct) in de waterhuishouding. Elke wijziging in slotenpatroon, dijk of kadepatroon of binnen de vrijwaringzones is ontheffingplichtig. Op basis van de Keur. Ook indirecte ingrepen in de waterhuishouding (toename verharding) wordt beoordeeld. Ook daaraan worden eisen gesteld op basis van beleidsuitgangspunten WBP, WHP en WB21.

Daarbij gelden de volgende voorwaarden:

- Aan- en afvoertrekkers dienen behouden te blijven (traject mag wijzigen)

- Peilvakgrenzen dienen in principe niet gewijzigd te worden. Is dit wel het geval, dan is een onderbouwing nodig en een goedgekeurd peilbesluit nodig om het plan definitief doorgang te laten vinden.

- Ontheffingen worden in principe verleend zolang de ontwerpprincipes uit het handboek "ontheffingen waterschap Westfriesland" (mei 2001) worden aangehouden.

- Meeste ontwerpprincipes gaan over technische uitwerking, maar minimale slootbreedtes, minimale taludhellingen, hebben wel degelijk een ruimtelijke claim tot gevolg en bepalen dus mede het stedenbouwkundig ontwerp.

- Demping is graven (elke vierkante meter die gedempt wordt dient op een andere plek binnen het plan, peilvak, of benedenstrooms peilvak te worden gecompenseerd)

- Verharding is compenseren. Hierbij geldt het principe geen verslechtering. De verhardingstoename en dus vergroting van afvoerpiek mag niet leiden tot extra peilstijging. Hierbij praten wij over additionele waterberging. Toevalligerwijs kan in een plangebied al veel water liggen, maar dat heeft dan al een functie binnen het geheel. Wij stellen eisen aan wat erbij moet. Eis wordt bepaald op basis van maatwerkberekening, die door ons wordt gemaakt. Het gaat daarbij om de kuubs berging die worden gerealiseerd en niet om de vierkante meters. Met andere woorden een oppervlak in het ene peilgebied vertegenwoordigd veel meer berging dan een even groot oppervlak in een ander peilgebied. Uiteindelijk wordt de bergingsbehoefte vertaald naar een oppervlak. Als besloten wordt ook al het water in het plangebied van het voorliggend bestemmingsplan te maken, bepaalt dit in belangrijke mate het stedenbouwkundig ontwerp.

- Beneden de 800m² verhardingstoename stellen wij geen ruimtelijke claim voor berging.

Voor bestemmingsplannen buitengebied (en kleinere ontwikkelingen in het buitengebied gedurende het jaar) willen wij een overlegstructuur starten met de gemeenten. Op basis van een overeenkomst die het waterschap en gemeente aangaan, wordt jaarlijks bepaald hoeveel verharding is toegevoegd. (hierbij tellen we dus de grotere gevallen >800m² bij elkaar op) gemeente is aanspreekbaar op de realisatie van waterberging voor deze verhardingstoename, realiseert en betaalt dit. Een dergelijke overeenkomst is voorwaarde voor het waterschap om geen bezwaar te maken bij de beoordeling van een bestemmingsplan buitengebied, een artikel 19 procedure voor een particuliere ontwikkeling, een

wijziging van het bestemmingsplan waardoor toename van verharding mogelijk is etc... de kruimelgevallen die alles bij elkaar veel toename van verharding opleveren.
Aandachtspunt hierbij is, dat de gemeenten terughoudend zijn bij het aangaan van een overeenkomst, omdat zij problemen hebben om de kosten voor waterberging terug te vorderen bij de individuele ontwikkelaars. (hiaat in de regelgeving??)
Gemeenten en waterschap (en andere instanties) bepalen gezamenlijk een voorkeursgebied voor waterberging, die dus buiten individuele plannen wordt gerealiseerd. Binnen dat voorkeursgebied moet gezocht worden naar combinaties met andere functies en belangen, multifunctioneel ruimtegebruik etc...

3. Groot-Geestmerambacht *P.M.*

4. Waterschap het Lange Rond

Huidig beleid weergegeven in beleidsnotitie "Water in stedelijk gebied 2000" (maart 2000) en aanvullende notitie "uitgangspunten maaiboottraces" (juni 2001).

Alle harde eisen vanuit het waterbeheer die met de ruimtelijke claims hebben te maken:

- percentage compenserende waterberging
- de keuze voor de wijze van onderhoud, voorbeeld HLR:
  - onderhoud vanaf de kant vergt 5 meter brede onderhoudsstroken langs het water
  - onderhoud vanaf het water vergt minimale waterspiegelbreedten (b.v 6 meter langs openbare gronden en 8 meter langs particuliere tuinen)
- voorkomen van kopslootsituaties
- aanwezigheid van waterkeringen
- reservering van ruimte voor bijvoorbeeld een gemaal of een maaiboot te waterlaatplaats.
- Aanpassingen aan de waterhuishouding om het functioneren hiervan te waarborgen

Naast de ruimtelijke aspecten kan in de watertoets op voorhand in algemene bewoordingen worden geadviseerd over hoe tot een duurzame inrichting en bijvoorbeeld recreatieve of natuurvriendelijke inrichting van de waterhuishouding kan worden gekomen. In de beleidsnotitie Water in stedelijk gebied zijn aantal aspecten opgenomen m.b.t. :

- compacte waterhuishouding
- aquatisch milieu
- flexibel peilbeheer
- kopslootsituaties
- overvloedig bladval in oppervlaktewater
- natuurvriendelijke inrichting "over"breedte oppervlaktewateren
- duurzaam materiaalgebruikvuilwaterstromen en schoonwaterstromen

Ook zal moeten worden aangegeven dat in een later stadium overleg dient plaats te vinden over de nadere (technische) inrichting van de waterhuishouding om tot een Keurontheffing van het waterschap te komen.

5. Hoogheemraadschap Uitwaterende Sluizen (USHN)

De ruimtelijke plannen komen binnen op 1 centraal punt binnen USHN waar coördinatie plaatsvindt. De plannen worden naar alle sectoren doorgestuurd, waar de plannen inhoudelijk worden beoordeeld. De (gezamenlijke) reactie gaat gecoördineerd uit (voor de bestemmingsplannen gaat het om ca. 70-80 plannen/jaar die beoordeeld worden). Het merendeel van de (ruimtelijke) plannen heeft op dit moment betrekking op (uitbreidingen van) het stedelijk gebied.

Getracht wordt om in een vroegtijdig stadium met de gemeente (samen met het inliggende waterschap) om de tafel te komen en inzicht te krijgen in de waterhuishoudkundige consequenties. Tevens worden de ambities, uitgangspunten en randvoorwaarden vanuit het watersysteem aangegeven. Vanuit de taakstelling van het Hoogheemraadschap, zorg voor de 3 grootste boezemwateren en de zorg voor de (oppervlaktewater)waterkwaliteit in het gehele NHK-gebied, wordt invulling gegeven aan deze taak.

Uitgangspunten en richtlijnen zijn te vinden in ondermeer het WBP2 en diverse beleidsnotities (zie paragraaf 3.1). Speciale aandacht op de volgende voor USHN relevante taakvelden :

- veiligheid boezemwateren (verwezen wordt naar Boezemkadestudie)

- veiligheid Kustzone (verwezen wordt naar Kustvisie)
- zorg voor de waterkwaliteit in het HNK

Algemene uitgangspunten en randvoorwaarden vanuit de waterkwaliteit die ingebracht worden bij de plannen (m.n. in nieuw stedelijk gebied, niet limitatief) :

- vaststellen ambitieniveau, c.q. gewenste waterkwaliteit
- stimulering afkoppelen verhard oppervlak
- voldoende volume watersysteem met oog op waterkwaliteit
- geen doodlopende watergangen creëren
- doorspoelmogelijkheden creëren
- functietoekenning WHP en WBP2 uitgangspunt, bevordering ecologische inrichting
- trits schoonhouden-scheiden-zuiveren hanteren
- rioolstelsels verbeterd gescheiden stelsels hanteren
- vermindering lozingen vanuit riolering/awzi's (zie hierboven)
- diffuse bronnen minimaliseren (duurzaam materiaalgebruik e.d.)

Bij overige plannen (bv. streekplanuitwerkingen) wordt ook gereageerd en inbreng geleverd door Uitwaterende Sluizen. Er wordt dan gekeken naar waterhuishoudkundige consequenties en naar mogelijke (ruimtelijke) reserveringen in de toekomst (bv. ontwikkelingen in kader rapport "voorloper Stroomgebiedsvisie Noorderkwartier, bijlage 6).

6. De Waterlanden

De meeste ruimtelijke plannen die ter beoordeling worden toegezonden zijn bestemmingsplannen. Voor deze beoordeling zijn geen protocollen, richtlijnen of standaardbrieven opgesteld. De enige beleidsstukken die aan de reactie ten grondslag liggen zijn het WBP2, ons eigen dempingenbeleid (Noot : is aparte nota over geschreven), De Keur. Waar nodig wordt vaak gewezen op de uitgangspunten uit WB21 en daaruit voortgevloeide studies en notities. Ook wordt gecheckt of er mogelijk in het (nabije) verleden afspraken gemaakt zijn met de aanvrager.

Intern zijn afspraken gemaakt over de beantwoording: afdeling communicatie verzorgt de beantwoording aan de hand van een beoordeling vanuit de afdeling Dijken en Wegen en een beoordeling vanuit de afdeling Water.

Vanuit Water wordt op de volgende zaken gelet en geduid in de daadwerkelijke reactie:

- In hoeverre wordt het landelijk en het Provinciale waterbeleid en het WBP2 genoemd bij de beleidskaders en in hoeverre wordt hieraan gevolg gegeven in het plan. Eventueel moet hier meer aandacht aan besteed worden;
- Hetzelfde geldt voor de beschrijving van de huidige waterhuishouding;
- Bekeken wordt in hoeverre in een plan de waterhuishouding wordt beschermd op de plankaart en in bijbehorende toelichting (artikelen). We verzoeken hierbij alle oppervlaktewateren en bijbehorende kunstwerken de bestemming water te geven of, bij sommige kunstwerken volstaat dat, een waterhuishoudkundige nevenfunctie;
- De voorschriften bij de artikelen over water worden vergeleken met de voorschriften uit de Keur. Waar dit niet overeen komt of waar voorschriften te summier zijn, verzoeken we dit aan te passen. Vb: in de Keur is de beschermingszone langs een waterloop 5 meter, in bestemmingsplannen wordt geregeld 3 meter genoemd als zone waarbinnen niets mag. Meestal verzoeken we alle terzake doende artikelen uit de keur over te nemen;
- Waar veranderingen in de waterhuishouding plaatsvinden, wordt gewezen op de ontheffingsplicht. Eerst wordt uiteraard bekeken of voorgestelde wijzigingen überhaupt mogelijk zijn. Zo niet, dan wordt daarop gereageerd;
- Ook wordt gewezen op ons dempingenbeleid, waarin staat dat dempingen moeten worden gecompenseerd;
- Voor de toename van verhard oppervlak wordt een toelichting op WB21 gegeven en door het ontbreken van gebiedsspecifieke eisen (faalkansenstudie is nog niet klaar), een richtpercentage genoemd voor het totale oppervlaktewater in het plan. De Waterlanden heeft nog geen beleid om eventueel compensatie af te dwingen en het is ook niet bepaald de gewoonte om mee te betalen;
- De wateren worden gecontroleerd op onderhoudsmogelijkheden. Meestal wordt er in de reactie wel een alinea aan onderhoud gewijd. Bijvoorbeeld wordt gewezen op moeilijkheden die bepaalde inrichtingsmaatregelen met zich meeneemt (toegankelijkheid wateren, rare kronkels en hoeken in

waterpartijen, terrassen die boven het water hangen, aanlegsteigers met boten ernaast) voor baggeren of onderhoud op zuiverheid en dan met name hoe wij voorstellen daarmee om te gaan;

De Waterlanden heeft met elke gemeente reguliere ambtelijke overleggen met gemeenten. Meestal worden daar beheer- en onderhoudszaken besproken, maar er is ook ruimte voor onderwerpen als bestemmingsplannen. Soms wordt naar aanleiding van een bestemmingsplan een afzonderlijk vooroverleg gepland, maar dat is meestal nog een uitzondering.

“Grotere” ruimtelijke plannen (streekplan NHZ, SGR2) worden meestal grootser aangepakt. Afhankelijk van de impact van het plan en de aard van de opmerkingen wordt gezamenlijk met US of vanuit de Unie v W gereageerd en meestal mag het dagelijks bestuur hierover een keertje bomen. Dit zal bij elk waterschap hetzelfde zijn.

Bijlage 6 Samenvatting concept- Deelstroomgebiedsvisie Noorderkwartier

Voor u ligt het concept van de 'Deelstroomgebiedsvisie Noorderkwartier' (oktober 2002) (verder SVNK), dat is opgesteld in het kader van het Startovereenkomst Waterbeleid 21e Eeuw (WB21).

De centrale doelstelling van de SVNK is het realiseren van robuuste en veerkrachtige watersystemen in het Noorderkwartier, waarmee toekomstige veranderingen in de ruimtelijke inrichting en autonome fysische ontwikkelingen, zoals de klimaatverandering niet zorgen voor (een toename van) problemen in het waterbeheer. Gekozen is voor een uitwerking aan de hand van een tiental deelgebieden (zie verder 'Wateradvies per deelgebied'). Deze deelgebieden zijn gebaseerd op de aanwezige watersysteemgrenzen in het Noorderkwartier.

De SVNK is opgesteld voor de periode tot 2050 met een korte termijn doorkijk tot 2015. Dit document is het resultaat van een interactief proces met de waterbeheerders, gemeenten, provincie, belangengroepen en bewoners.

De Wateropgave

Op basis van de probleemanalyse is voor het Noorderkwartier de volgende wateropgave geformuleerd:

Korte termijn (periode tot 2015)

- veiligheid: voor de korte termijn worden er geen problemen verwacht;
- wateroverlast: ongeveer de helft van het Noorderkwartier heeft een verhoogde kans op 'falen van het watersysteem'. Om wateroverlast te voorkomen, zal er in het Noorderkwartier tijdens neerslagpieken een hoeveelheid extra water in de orde van grootte van 6 miljoen m³ moeten worden verwerkt.
- watertekort: op korte termijn is de aanvoer van water toereikend;
- waterkwaliteit: de waterkwaliteit in vrijwel het gehele Noorderkwartier voldoet niet aan de daarvoor geldende normen. Voor de doelstellingen voor de waterkwaliteit wordt verwezen naar het Provinciaal Waterhuishoudingsplan. Waterkwaliteitsproblemen in recreatie- en natuurgebieden vragen dringend om aanpak.

Lange termijn (periode tot 2050)

- veiligheid: Voor de wateropgave voor de veiligheid wordt verwezen naar de Kustvisie en Boezemkade studie;
- wateroverlast: Ongeveer 57% van het Noorderkwartier heeft een verhoogde kans op wateroverlast. De hoeveelheid water die in het Noorderkwartier zal moeten worden geborgen om wateroverlast te voorkomen, ligt in de orde van grootte van 20 miljoen m³.
- watertekort: De waterbehoefte neemt met ca 43 % toe. In 2050 zal er ca. 186 miljoen m³ water extra langdurig in het gebied moeten worden bewaard of bespaard.
- waterkwaliteit: Verdere nivellering van de waterkwaliteit dient te worden tegengegaan. Met name het duurzaam omgaan met de toename van de verzilting en toename van stofconcentraties vormen een aandachtspunt. Ten aanzien van de waterkwaliteit wordt opgemerkt dat maatregelen voor watertekort en –overlast ook effect zullen hebben op de waterkwaliteit. Mogelijke effecten van maatregelen zullen moeten worden meegewogen in de besluitvorming.

Oplossingsrichtingen

- Bij het zoeken naar oplossingen voor de wateropgave is de drietrapsstrategie van WB-21 leidend. Dit betekent dat voor wateroverlast en –tekort de trits 'vasthouden – bergen – afvoeren' leidend is; voor waterkwaliteit geldt de trits 'schoonhouden – scheiden – zuiveren'.

Het Wateradvies

Het wateradvies doet aanbevelingen vanuit het oogpunt van een duurzaam waterbeheer voor het reserveren van ruimte om wateroverlast en –tekorten in 2050 tegen te gaan en om tot een betere water-kwaliteit te komen. Verder worden de mogelijkheden en moeilijkheden bij het faciliteren van functies door de waterbeheerder, nu en in de toekomst, in beeld gebracht. Om zo concreet mogelijke uitspraken te kunnen doen, is er voor gekozen het wateradvies te beschrijven aan de hand van de eerder genoemde 10 deelgebieden. Het wateradvies is opgesteld aan de hand van zogenaamde 'tritsgeschiktheidkaarten' en 'functiefaciliteringskaarten'.

Tritsgeschiktheidkaarten

In het Noorderkwartier kan de drietrapsstrategie van WB21 niet op elk willekeurig plek worden toegepast. In zogenaamde 'Tritsgeschiktheidkaarten' is weergegeven wat in het Noorderkwartier mogelijke locaties zijn voor het toepassen van de tritsen 'vasthouden – bergen – afvoeren' en 'schoonhouden – scheiden – zuiveren'.

De tritskaarten zijn bedoeld als kwalitatieve onderbouwing van het wateradvies en zijn uitgesplitst in: wateroverlast, watertekort en waterkwaliteit. Deze kaarten zijn gebaseerd op een (beperkt) aantal criteria die in een bijlage zijn opgenomen. De criteria zijn bepalend voor het kaartbeeld en geven inzicht in de overwegingen achter het kaartbeeld. De gehanteerde criteria zijn daarom belangrijker dan het kaartbeeld.

Functiefaciliteringskaarten

'Functiefaciliteringskaarten' zijn kaarten die aangeven in hoeverre een bepaalde locatie vanuit een duurzaam waterbeheer geschikt is voor een functie. De kaarten vormen de basis voor een duurzame locatiekeuze van functies. Er zijn kaarten gemaakt voor landbouw, bollenteelt, stedelijke functies en natuur. Ook deze kaarten worden bepaald door geo- hydromorfologische criteria die in een bijlage zijn opgenomen.

Wateradvies per deelgebied

De verschillende deelgebieden hebben ieder een eigen specifieke problematiek voor wateroverlast, watertekort en waterkwaliteit. Per deelgebied is daarom beschreven welke mogelijkheden er zijn om de wateropgave binnen het deelgebied te vervullen. Mocht dit niet mogelijk zijn, dan is aangegeven wat mogelijke oplossingen buiten het deelgebied zijn en welke eventuele andere alternatieven er zijn. Per deelgebied wordt kort ingegaan op de problematiek en de bijzondere omstandigheden. Er worden mogelijke maatregelen om wateroverlast, watertekort en waterkwaliteit op korte en lange termijn op te lossen verkend. Tevens geven we een korte samenvatting van de ideeën en voorkeuren die tijdens de watertafels in september 2002 naar voren zijn gebracht. Het wateradvies wordt afgerond met een maatregelenpakket op hoofdlijnen op de schaal van het deelgebied. In dit maatregelenpakket is zo goed als mogelijk rekening gehouden met de wensen uit gebied, zoals die tijdens de watertafels naar voren kwamen. Er is echter steeds naar gestreefd daarbij binnen de opdracht van WB21 te blijven ("niet afwentelen", problemen oplossen binnen het (deel)stroomgebied en zoveel als mogelijk ruimtelijke oplossingen kiezen).

Maatregelen op hoofdlijnen

De confrontatie van wateropgave, oplossingsrichtingen en de beschikbare ruimte in de deelgebieden, leidt tot een aantal keuzemogelijkheden. In sommige gevallen kan de keuze worden gemaakt door de waterbeheerder in overleg met betrokken partijen in het Noorderkwartier. Meestal heeft de afweging echter een meer politiek karakter en zal de afweging in samenhang met de ruimtelijke ordening moeten worden gemaakt.

Om de discussie met betrokken partijen in het gebied ook bij de verdere uitwerking in goede banen te leiden, is in deze SVNK per deelgebied een maatregelenpakket op hoofdlijnen opgenomen. In dit maatregelenpakket is een combinatie van ruimtevragende en technische oplossingen opgenomen die zo goed mogelijk bij het gebied en bij de voorkeur van de belangengroepen aansluiten.

De hoofdzaken per deelgebied zijn:

Texel

- Texel heeft een geheel eigen watersysteem. Voor meer informatie wordt verwezen naar paragraaf 5.2 van het rapport.

Kustzone

- Vasthouden van neerslag in de bodem of in open water biedt kansen zowel voor het bestrijden van de overlast als van tekorten. In de duinen biedt dit kansen voor natuur; in de binnenduinstrand kan dit vanwege de hoge grondwaterstanden aanleiding zijn voor functie veranderingen (kansen voor natuur).

- Met name in het bollengebied Egmond - Schoorl zal sprake zijn van grote tekorten. Oplossingen worden gezocht in het aanleggen van watervoorraden in de grond, in oppervlaktewater of in centrale bergingslocaties. Een andere optie is aanpassing van de bedrijfsvoering of een functieverandering.
- Dit brongebied heeft een goede waterkwaliteit, wat veel potentie biedt voor natuur. Strikt gescheiden houden van het schone duinwater en het 'bollenwater' is een aandachtspunt.

Aangedijkte Landen

- Specifiek aandachtspunt in dit deelgebied is de bollenteelt.
- Om watertekorten te voorkomen, zullen er watervoorraden moeten worden aangelegd in de bodem, oppervlaktewater of in centrale bergingslocaties. Of zou de doorspoeling in 2050 met 65% moeten worden teruggebracht. De doorspoeling wordt voor een belangrijk deel gebruikt om de verzilting tegen te gaan, daarom zou bijvoorbeeld het telen op zoetwaterlenzen hier een goede mogelijkheid zijn. Aanpassing van de bedrijfsvoering van de bollenteelt is in dit geval onafwendbaar.
- Om de toekomstige wateroverlast en het tekort tegen te gaan, zijn verschillende maatregelen, zowel binnen (vergroten van het oppervlak open water) als buiten het deelgebied (centrale bergingslocaties, met name i.v.m. de tekorten) noodzakelijk.

Wieringen

- Wieringen is een zeer gevarieerd gebied waar ook de oplossingen zeer uiteen lopen. Het voert te ver om hier in deze samenvatting op in te gaan. Voor meer informatie wordt verwezen naar paragraaf 5.2 van de rapportage.

Wieringermeer

- De Wieringermeer heeft nu en in de toekomst geen problemen met wateroverlast; wel met tekorten.
- Oplossingen voor het tekort worden met name gezocht in het terugdringen van de doorspoeling (o.a. door telen op zoetwaterlenzen) en in voorraadvorming binnen de Wieringermeer zelf of in het Wieringerrandmeer.

Westfriesland / Geestmerambacht

- Wateroverlast komt zeer diffuus voor. Oplossingen worden gezocht in het vergroten van het percentage open water verspreid door het deelgebied of piekberging in de diepste delen van de polders.
- In de toekomst is er een matig watertekort. In de Kreekrug kunnen voorraden worden gecreëerd door meer open water en/ of het verhogen van de grondwaterstand. In de lager gelegen polders terugdringen van de doorspoeling.

Veenweidegebied en Alkmaardermeergebied

- Het toekomstige probleem met het watertekort is aanzienlijk groter van omvang dan het probleem met overschotten.
- Het veenweidegebied krijgt in de toekomst te maken met ernstige watertekorten. De belangrijkste oorzaak hiervan is de verdamping. Vanwege het rigide peilbeheer is er in het veenweidegebied zelf nauwelijks ruimte voor voorraadberging. Voor de veenweidegebieden staan we voor de volgende keuze: ofwel er wordt meer ruimte gereserveerd binnen de deelgebieden zelf, wat leidt tot hogere waterstanden en verandering van de functie van dit cultuurlandschap naar natuur (moeras) en recreatie. Ofwel wordt er gezocht naar centrale bergingslocaties buiten het deelgebied (met name in (kleine) droogmakerijen). Zodat het veenweidelandschap kan worden behouden. In het laatste geval wordt een bufferzone voor de waterkwaliteit geadviseerd.
- Vanwege de hoge waterstanden is er binnen het deelgebied nauwelijks ruimte voor het opvangen voor pieken in de neerslag. Oplossingen worden met name gezocht in de (kleine) droogmakerijen.

Droogmakerijen

- Bijna alle droogmakerijen falen; in de grote droogmakerijen wordt ruimte gezocht in de laagste delen van de polder. Een andere optie is centrale piekberging in de kleinere droogmakerijen.
- De wateraanvoerbehoefte kan worden teruggebracht door het terugdringen van de doorspoeling.

Noordzeekanaalpolders

- De functieveranderingen in dit deelgebied (verstedelijking) bieden kansen voor het oplossen van de wateropgave voor dit deelgebied zelf en wellicht ook voor aangrenzende deelgebieden.

De betekenis voor de Ruimtelijke Ordening

In deze stroomgebiedvisie is er voor gekozen om vooral in te gaan op de betekenis van het wateradvies voor de Ruimtelijke Ordening. Rekening houden met de maatregelen voor korte en en lange termijn betekent dat er bij de ontwikkeling van streekplannen en bestemmingsplannen ruimte voor water wordt gereserveerd. De reservering van ruimte en de oplossing van bestaande en toekomstige knelpunten loopt langs vier lijnen:

1. **Kansengebieden**, waar nu activiteiten en projecten lopen die veel bijdragen aan de gevraagde maatregelen en ruimte voor de oplossing van de toekomstige waterproblemen
2. **Zoekgebieden** die in streekplannen en bestemmingsplannen gereserveerd zouden moeten worden voor het waterbeheer. Het betekent dat er geen hoogwaardige economische functies gepland zouden moeten worden.
3. **Vernieuwingsopgaven**, waar huidige inrichting van het gebied conflicteert met duurzaam en robuust waterbeheer
4. **Onderzoekopgaven**, waar problemen met de huidige of toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen worden verwacht, maar waar nog onvoldoende kennis over de consequenties is.

Vervolg

De (deel)Stroomgebiedvisie Noorderkwartier' is een visie met een hoog abstractieniveau die zowel op lange als op korte termijn forse aanpassingen in het watersysteem vraagt. Via een een uitwerkingsfase zal maatwerk per deelgebied worden geleverd om een optimaal resultaat te bereiken, zowel voor het waterbeheer als voor de bewoners en gebruikers . Hierin worden de volgende stappen (nogmaals) doorlopen:

- kennis en informatie over de watersystemen verzamelen en up to date houden (maar dan op kleinere schaal binnen een deelgebied)
- verfijning van de probleemanalyse (faalkansenstudie, boezemkadestudie, verdrogingstudie)
- verder ontwikkelen van de tritsgeschiktheid en oplossingsinstrumenten conform de WB21 uitgangspunten, toegesneden op de specifieke eigenschappen van het Noorderkwartier
- verder ontwikkelen en onderbouwen van de functiefacilitering door het waterbeheer
- actualisering en detaillering van het wateradvies op deelgebiedschaal en watersysteemschaal binnen het deelgebied
- inbreng van het wateradvies in de (nieuwe) R.O. ontwikkelingen, planvorming en trends.

Bijlage 7 Literatuur

- Bestuurlijke notitie Watertoets “waarborg in ruimtelijke plannen en besluiten”, 2001
- Handreiking Watertoets. Waarborg voor water in ruimtelijke plannen en besluiten. RIZA, 2001
- Waterbeheersplan voor de waterschappen in Hollands Noorderkwartier (WBP 2, 2000)
- Voorloper van de stroomgebiedsvisie Noorderkwartier (Programmabureau WB21 Noorderkwartier, oktober 2002)
- Provinciaal waterhuishoudingsplan Stilstaan bij stromen 1998-2002
- Anders omgaan met water. Waterbeleid in de 21^e eeuw. Min van Verkeer en Waterstaat, 2000
- Vierde Nota Waterhuishouding
- De waterparagraaf. Handreiking water in bestemmingsplannen. Ministerie van VROM, Rijksplanologische Dienst, 2000
- Vijfde Nota ruimtelijke ordening ruimte maken, ruimte delen
- Leidraad provinciaal omgevingsbeleid, provincie NH 1997
- Tweede Plan van Aanpak Duurzaam Bouwen / Beleidsprogramma Duurzaam Bouwen 2000-2004
- Keur v/d waterschappen
- Leggers v/d waterschappen
- Beleidsnotities en plannen inliggende waterschappen zoals dempingenbeleid, onderbemalingen
- Uitwaterende Sluizen en bestemmingsplannen “Een onderzoek naar de reacties van het Hoogheemraadschap van Uitwaterende Sluizen in HNK op bestemmingsplannen in 1998 (mei 1999)”